

EVROPSKI UNIVERZITET BRČKO DISTRIKT BIH
PRAVNI FAKULTET
OPŠTI SMJER

SAVET BEZBEDNOSTI UJEDINJENIH NACIJA
DIPLOMSKI RAD

Mentor

Prof. dr Nenad Avramović

Kandidat

Milan Deurić

Brčko, jun 2018. godina

S a d r Ź a j

1. Uvod.....	3
1.1.Problem i predmet istraživanja.....	3
2. Nastanak Ujedinjenih nacija.....	5
2.1. Društvo naroda.....	6
2.2. Geneza nastanka Ujedinjenih nacija.....	9
2.3. Članstvo u Ujedinjenim nacijama.....	11
3. Organi Ujedinjenih nacija.....	13
3.1. Generalna skupština.....	13
3.2. Ekonomsko-socijalni savet.....	16
3.3. Starateljski savet.....	18
3.4. Međunarodni sud pravde.....	20
3.5. Sekretarijat Ujedinjenih nacija.....	24
4. Savet bezbednosti.....	25
4.1. Sastav Saveta bezbednosti.....	25
4.2. Nadležnosti Saveta bezbednosti.....	29
4.3. Komiteti Saveta bezbednosti.....	32
4.4. Sednice i način glasanja.....	35
5. Reforme Saveta bezbednosti.....	39
6. Zaključna razmatranja.....	45
Literatura.....	47

1. UVOD

1.1 Problem i predmet istraživanja

Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija je, nema sumnje, jedna od najčešćih sintagmi koja se poslednjih nekoliko decenija koristi u prezentaciji i regulaciji međunarodnih odnosa. Upotreba ovog pojma podjednako je aktuelna kao mehanizam diplomatsko-pravnog opštenja i odlučivanja o najvažnijim svetskim pitanjima, ali i kao glavna dnevno-politička vest u sferi informisanja međunarodne javnosti. Planetarna aktuelnost delovanja i odlučivanja Saveta bezbednosti Ogranizacije ujedinjenih nacija bila je opredeljujući faktor za odabir teme ovog diplomskog rada.

Celokupna aktivnost Saveta bezbednosti kao glavnog organa UN vezana je za pitanje održanja „međunarodnog mira i bezbednosti“ ustanovljenog kao primarni cilj Ujedinjenih nacija¹. Te nadležnosti definisane su Poveljom UN kao njenim osnivačkim aktom. Ali pored njih Povelja je definisala i sastav, nadležnosti i ovlašćenja, način odlučivanja i glasanje u Savetu bezbednosti. Premda je Savet bezbednosti kroz svoje delovanje u bezmalo osam decenija bio mesto međunarodnog pregovaranja i instrument mirnog rešavanja sporova u svom delovanju pokazao je niz slabosti i nedoslednosti koje su proizvod institucionalno-pravnih manjkavosti, ali i donošenja odluka koje predstavljaju majorizaciju pojedinačnih interesa suprotnu načelima međunarodnog pravnog poretka. I, upravo, predmet istraživanja u ovom radu biće analiza konstituisanja, delovanja i odlučivanja Saveta bezbednosti. Polazna osnova biće, naravno,

---

¹Član 1 (1) Povelje Ujedinjenih nacija, Službeni list DFJ br. 69/45 (u nastavku Povelja UN), Milanović M., Hadži Vidanović V., Međunarodno javno pravo – zbirka dokumenata, 2005.

normativno-pravni režim ustanovljen Poveljom UN, ali i refleksije takvog funkcionisanja na međunarodne odnose i svetski mir i bezbednost.

Osnovna polazna hipoteza ovog rada polazi od premise da su međunarodne organizacije, a Ujedinjene nacije i Savet bezbednosti kao njen organ naročito, osnovane sa ciljem sprečavanja ratova i očuvanju mira i bezbednosti u svetu, te razvoju međunarodne saradnje i prijateljskih odnosa među državama. No, uprkos početnoj poruci Povelje Ujedinjenih nacija „MI, NARODI UJEDINJENIH NACIJA rešeni da spasemo buduća pokolenja užasa rata, koji je dva puta u toku našeg života naneo čovečanstvu neopisive patnje...“², istorija je svedok permanentnih sukoba ograničenog dejstva u drugoj polovini XX veka i prve dve dekade trećeg milenijuma, pa se opravdano postavlja pitanje: u kojoj meri su i da li su odluke Saveta bezbednosti bile u funkciji ostvarivanja osnovnih zadataka.

Potvrdu osnovne hipoteze naći ćemo kroz potvrđivanje posebnih hipoteza. Jedna od njih je da postojeći sastav Saveta bezbednosti ne predstavlja demokratski izraz adekvatne geografske i demokratske zastupljenosti država u Savetu bezbednosti. Druga posebna hipoteza potvrđuje protivrečnost Povelje i principa jedna država je jedan glas.

Neophodnost promena u sastavu Saveta bezbednosti i reformi u sistemu odlučivanja Saveta bezbednosti UN nudi se kao jedan od izlaza iz krize u kome se našlo čovečanstvo u kreiranju međunarodnog pravnog poretka. Svrha ovog rada je da potvrdi osnovnu hipotezu na bazi temporalnog sagledavanja posledica (ne)adekvatnog odlučivanja (uključujući i blokadu odlučivanja kroz primenu veta) stalnih članica Saveta bezbednosti.

Pritom, opseg istraživanja nije ograničen samo na aktuelne međunarodne odnose, već na kompletnu delatnost Saveta bezbednosti od momenta osnivanja Ujedinjenih nacija. U tom kontekstu biće navedena i iskustva Saveta kao izvršnog organa Društva naroda i pravnog prethodnika Saveta bezbednosti UN. Mnogobrojni sukobi i ratna dejstva od 1945. godine do danas rezultirali su brojnim ljudskim žrtvama i velikim materijalnim razaranjima, što dodatno povećava značaj istraživanja rada Saveta bezbednosti, kao osnovnog predmeta ovog diplomskog rada.

---

²Isto, strana 46.

Osnovni ciljevi izrade ovog rada su: upoznavanje sa međunarodnim istorijskim okolnostima osnivanja Organizacije Ujedinjenih nacija na temeljima Društva naroda, prezentacija i analiza procesa odlučivanja u Savetu bezbednosti u kontekstu konkretnih međunarodnih odnosa i, na bazi analiza, predlaganje novih reformskih procesa. Socijalni cilj se manifestuje kroz višestruke dobrobiti za međunarodnu zajednicu koje će biti ostvarene kroz unapređenje međunarodnog mira i bezbednosti.

Prilikom izrade rada i istraživanja korišćemo istorijski metod i konkretne međunarodne odnose u pogledu utvrđivanja sastava Saveta bezbednosti, a posebno kontekst aktuelnih međunarodnih odnosa i njihove uticaje na donošenje odluka Saveta bezbednosti. Normativni metod biće u funkciji sagledavanja pravne osnovanosti određenih odluka. Naravno, korišćće se i logičke metode indukcije i dedukcije, kao i metod analize i sinteze prilikom definisanja rezultata istraživanja, ali i teleološke analize donetih odluka Saveta bezbednosti. Rad treba da objasni međusobnu zavisnost između međunarodnih pravila o regulisanju upotrebe sile u međunarodnim odnosima i procesa odlučivanja u Savetu bezbednosti, čiji je fundamentalni zadatak očuvanje mira i bezbednosti u svetu.

2. NASTANAK UJEDINJENIH NACIJA

Za pravilno poimanje i razumevanje Organizacije ujedinjenih nacija, a posebno njenog organa Saveta bezbednosti neophodno je izložiti kratak istorijat stvaranja i nastanka ove međunarodne organizacije. Kao univerzalna međunarodna organizacije Ujedinjene nacije nastale su krajem Drugog svetskog rata sa osnovnim ciljem da se obezbedi mir i bezbednost u svetu i buduća pokolenja spasu užasa rata.

U istorijskom kontekstu, Organizacija ujedinjenih nacija predstavlja institucionalizaciju ideje demokratskog poretka u međunarodnoj zajednici kao antiteze fašističkom poretku koji je bio zasnovan na diskriminaciji ljudi i naroda uz centralnu ulogu sile u odnosima između država (Maht politik). Zato je i razumljivo što je Organizacija ujedinjenih nacija izrasla iz antifašističke

koalicije a ključne odluke u vezi sa njenom fizionomijom i ciljevima ustanovljene su aktima savezničkih i uduženih sila.³

Ali, Organizacija ujedinjenih nacija nije bila i prva međunarodna organizacija osnovana radi očuvanja planetarnog mira. Šta više ova međunarodna organizacija nastala je na temeljima Društva naroda koje je postojalo između dva svetska rata. Dakle, potreba osnivanja i organizovanja međunarodnog sistema bezbednosti rođena je i realizovana posle završetka Prvog svetskog rata.

2.1. Društvo naroda

Svet je u dvadeseti vek ušao bez institucionalnog međunarodnog tela koji bi brinuo o međunarodnom miru, a posledica je bio najveći oružani sukob u svetskoj istoriji – Prvi svetski rat. „Posledice I Svetskog rata bile su inicijalna kapisla za stvaranje Društva naroda kao međunarodne organizacije. Inicijativu za osnivanje Društva naroda dao je američki predsednik Vudro Vilson i Društvo naroda je osnovano Paktom na Mirovnoj konferenciji 1919. godine, kao prvim delom Ugovora o miru sa Nemačkom, Austrijom, Mađarskom i Bugarskom.“⁴

Osnivači Društva naroda (Liga naroda), čije sedište je bilo u Ženevi, bile su pobedničke države članice, potpisnice mirovnih ugovora (izuzev SAD) i neke neutralne zemlje, koje nisu učestvovala u Prvom svetskom ratu. Države koje su kasnije primljene bile su Bugarska i Austrija (1920. godine), Mađarska (1922), Nemačka (1926), Meksiko (1931), Turska (1932) i Sovjetski Savez (1934). Cilj osnivanja Društva naroda bilo je očuvanje međunarodnog mira i unapređenje međunarodne saradnje zasnovane na primeni međunarodnog prava i mirnom rešavanju sporova. Glavni organi Društva su bili Skupština, koja je odluku o prijemu država u članstvo donosila je dvotrećinskom većinom, Stalni sekretarijat kao glavni administrativni organ, Stalni sud međunarodne pravde i Savet.

---

³Kreća, M., Međunarodno javno pravo, četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet, Beograd, 2010. godina, strana 489.

⁴Avramović, N., Međunarodno javno pravo, MCOPS Centar, Niš, strana 80.

U Savetu, koji je pravni prethodnik današnjeg Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija nedostajale su Sjedinjene Američke Države čiji Senat je odbio da ratifikuje Pakt Društva naroda. „S obzirom da su Sjedinjene Države bile izostale iz članstva Lige, prvobitno su stalne članice Vijeća bile Britanija, Francuska, Italija i Japan. U 1926. za stalnu članicu bila je primljena Nemačka. 1933. Japan i Njemačka napustili su Ligu. Za stalnog člana je potom bio izabran Sovjetski Savez koji je tamo ostalo do pred konac 1939, kada je iz Lige bio isključen zbog agresije na Finsku. Prije toga, u 1937. Ligu je napustila Italija. Nakon neuspjeha u sprečavanju agresije, Ligu su napuštale i neke druge države iz Europe i Latinske Amerike. Skupština i Vijeće su imali nerazgraničene nadležnosti o svim pitanjima koja su dirala u svjetski mir. U oba ta organa odluke su se u načelu morale usvajati jednoglasno.“⁵

Glavnu reč u Društvu naroda, obzirom na neučešće SAD i kratko učešće SSSR vodile su Velika Britanija i Francuska, a pored nedostatka u sistemu odlučivanja (jednoglasje) neučešće SAD i Sovjetskog Saveza u radu glavnih organa činilo je organizaciju nedelotvornom i neefikasnom. Sprovođenje odredbi Pakta Društva naroda bilo je podjednako neučinkovito u domenu sprovođenja sistema kolektivne bezbednosti, realizaciji pitanja razoružanja, mehanizma za mirno rešavanje sukoba, a i razvoju drugih oblika međunarodne saradnje.

Države članice Društva naroda su bile saglasne da pretnja ili neprijateljstva prema državama članicama predstavljaju neprijateljski akt te da postoji nesumljiva odgovornost ostalih za sprečavanje ovog akta.

Član 10 Pakta Društva naroda glasi da je svaka država članica Društva naroda obavezna da ispoštuje suverenitet i političku nezavisnost drugih članica i da je Savet Društva nadležan da preduzima potrebne mere za pomoć državama nad kojima je izvršen neprijateljski akt, te da Savet ima potpuno pravo na određivanje potrebnih ekonomskih, političkih i vojnih kazni. Ova evolucija u metodi ophođenja predstavlja osobitu transformaciju u okviru međunarodnog sistema ako se uporedi sa instrumentom „ravnoteže sila“, usvojenim od strane država u prošlosti, kao načinom za obezbeđivanje bezbednosti u međunarodnom sistemu.⁶

Nedoslednost u primeni i nedostatak volje da se primene gornji mehanizmi ispoljena je još 1921. godine kada Društvo nije uspelo da reši protivpravnu okupaciju litvanskog grada Viljnusa od strane Poljske, pa 1931. godine kada je Japan nekažnjeno napao Kinu odnosno

---

⁵Degan, Dj., Međunarodno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2006. godina, strana 448.

⁶Nothedge, F.S., The League of Nations: Its Life and Times (1920-1946), New York, 1986, p.90-91.

Mandžuriju, a ponovljena je 1935 i 1936 godine uvođenjem blagih i neefikasnih ekonomskih sankcija Italiji koja je osvojila Abisiniyu odnosno današnju Etiopiju. U slučaju rata Bolivije i Paragvaja 1933. godine Društvo naroda je rešenje problema prenelo na međuamerički sistem, koji nije imao snage da reši navedeni problem. Tome je delom doprinela i nedovoljno obavezujuća formulacija iz Pakta Društva naroda da diplomatske, ekonomske ili vojne sankcije predviđene sistemom kolektivne bezbednosti protiv prekršilaca međunarodnih pravnih normi nisu obavezne. Naravno, tome treba dodati i da Društvo naroda nije imalo sopstvene vojne snage koje bi angažovala sa ciljem uspostavljanja mira.

Kontrola i ograničavanje naoružavanja, kao jedan od temeljnih zadataka Društva, takođe je neuspešno rešavano.

Najbolji pokazatelj tog neuspeha Lige naroda bilo je primoravanje Nemačke na poštovanje sporazuma zaključenog na Versajskoj mirovnoj konferenciji, koji je Nemačkoj strogo zabranjivao da ponovo naoružava svoju vojsku.⁷ I, upravo enormno naoružavanje Nemačke iz nacionalsocijalističku vlast Hitlera sa imperijalnim ambicijama bila je jedan od glavnih uzročnika Drugog svetskog rata. Neefikasnost Društva naroda u očuvanju sistema kolektivne bezbednosti i sprečavanja procesa naoružavanja bila je problem koji, naravno, nije mogao da reši ni Stalni međunarodni sud pravde, koji je Društvo osnovalo 1921. godine sa sedištem u Hagu. U periodu od 1922. do 1940. godine Stalni sud je izrekao 31 presudu i dao 27 savetodavnih mišljenja dajući nesumljiv doprinos međunarodnoj sudskoj praksi u rešavanju sporova između država.

Sa napadom Nemačke na Poljsku 1. septembra 1939. godine započeo je Drugi svetski rat, a tada je i Društvo naroda faktički prestalo da funkcioniše. Formalno pravno Društvo naroda prestalo je da postoji na osnovu zaključka Skupštine država članica iz aprila 1945., kada je počeo i proces konstituisanja nove međunarodne organizacije – Ujedinjenih nacija. Ali, već u prvim godinama Drugog svetskog rada, dakle, pre formalnog prestanka postojanja Društva naroda, započeo je proces usaglašavanja stavova oko nastanka nove univerzalne internacionalne organizacije – Ujedinjenih nacija.

---

⁷Tamim, G. M, Organizacija ujedinjenih nacija i potreba reforme, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, Beograd, strana 15.

2.2. Geneza nastanka Ujedinjenih nacija

Antifašistička borba protiv nacističke Nemačke i njenih saveznika Japana i Italije definisala je međunarodnu platformu i integrisala svet u realizaciji ideje stvaranja međunarodne organizacije koja će se boriti za mir i bezbednost u svetu. Avgusta 1941 predsednik SAD Frenklin Ruzvelt i britanski premijer Vinston Čerčil potpisali su Atlansku Povelju⁸, dokument kojim su usaglasili načela spoljne politike svojih država na kojima treba da se zasnivaju budući međunarodni odnosi. Atlanska Povelja je utoliko značajnija što su njome utvrđene polazne osnove međunarodnih odnosa, koje je kasnije preuzela i Povelja Ujedinjenih nacija.

Nakon usvajanja Atlanske Povelje istoj su mesec dana kasnije pristupile u Londonu vlade Belgije, Čehoslovačke, Jugoslavije, Norveške, Poljske, SSSR-a, Holandije i Luksemburga i na taj način antihitlerovska koalicija je i pravno organizaciono formirana. Ipak, dokument u kom je prvi put pomenut naziv Ujedinjene nacije⁹ je Deklaracija Ujedinjenih nacija koja je doneta u Vašingtonu 01. januara 1942. godine, koju je potpisalo 26 država. Pored angažovanja svih privrednih, ljudskih i vojnih potencijala u borbi protiv Trojnog pakta zemlje su se obavezale da neće separatno potpisivati primirije ili mir sa neprijateljem.

Međunarodno-pravni kontinuitet borbe antihitlerovske koalicije nastavljen je usvajanjem Moskovske deklaracije 1943. godine. „Moskovska konferencija od 19. do 30 oktobra 1943. godine je važna stepenica u osnivanju OUN. Na toj Konferenciji predstavnika SAD, SSSR-a Velike Britanije i Kine prvi put se u tački 4 govori o stvaranju OUN. Predstavnici tih zemalja „uviđaju potrebu stvaranja, u što skorije moguće vreme, jedne opšte međunarodne organizacije zasnovane na načelu suverene jednakosti svih miroljubivih država i otvorene za prijem u članstvo svim takvim državama, velikim i malim, radi očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti.“ Ovim je udaren temelj OUN. Sve kasnije konferencije su samo razrađivale ovu ideju.“¹⁰

---

⁸U Atlanskoj Povelji predviđeno je da sve države, velike i male, moraju pod jednakim uslovima ostvariti pristup trgovini i sirovinama u cilju uspostavljanja njihovog ravnomernog razvoja, te da se privredno blagostanje može ostvariti samo kroz potpunu međunarodnu saradnju naroda, a kroz rušenje nacističke tiranije i obezbeđenja mira i bezbednosti u svetu.

⁹Termin Ujedinjene nacije prvi je upotrebio predsednik SAD Frenklin Ruzvelt, označavajući pod njim zemlje koje se bori protiv Sila osovine i predstavljaju antihitlerovsku koaliciju.

¹⁰Seratlić, K.K., Organizacija ujedinjenih nacija (3), SRBski FBReporter, objavljeno 11.07.2017.prezeto sa <https://facebookreporter.org/2017/07/11/komnen-kolja-seratlic-organizacija-ujedinjenih-nacija-3>

Navedena konferencija održana je na ministarskom nivou (jedino je u ime Kine bio prisutan ambasador akreditovan u SSSR-u), pa je krajem novembra 1943. u Teheranu održana Konferencija kojoj su prisustvovali predsednik SAD, premijer Velike Britanije i predsednik vlade SSSR-a, koji su još jednom potvrdili potrebu stvaranja planetarne organizacije radi ostvarivanja trajnog međunarodnog mira.

Konkretizacija ideja usvojenih u Moskvi i Teheranu usledila je na Konferenciji koja je održana u Dambarton Oksu u Sjedinjenim Državama od 21. avgusta do 29. septembra 1944. godine. „Suštinski elemenat predloga bio je formiranje direktorijuma pet velikih (Big five) koji bi imao noseću ulogu u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti. Predlog, međutim, nije utvrđivao proceduru donošenja odluka u Savetu koja je utvrđena naknadno na konferenciji na Jalti između predsednika Ruzvelta, premijera Staljina i Čerčila.¹¹

Konferencija na Jalti održana je februara 1945. godine i na njoj su predstavnici tri velike sile donele odluku o načinu glasanja u Savetu bezbednosti. Prema tom dogovoru, koji je poznat kao „jaltska formula“, utvrđeno je da je za postizanje odluke Saveta bezbednosti potrebno da nijedna od pet stalnih članica ne sme da glasa protiv predloga odluke.

Usvojeni predlog iz Dambarton Oksa predviđao je da buduća međunarodna organizacija ima pet glavnih organa, i to: Generalnu skupštinu, Savet bezbednosti, Međunarodni sud, Sekretarijat i Ekonomski i socijalni savet.

Na bazi usvojenih dokumenata sa konferencija iz Dambarton Oksa i Jalte sazvana je i potom održana osnivačka skupština od 25. aprila do 26. juna 1945. godine u San Francisku. Osnivačka konferencija usvojila je jednoglasno Povelju UN i Statut Međunarodnog suda pravde, koji su stupili na snagu 24. oktobra 1945. godine deponovanjem instrumenata ratifikacije teksta Povelje svih 50 potpisnika.

Ciljevi Ujedinjenih nacija predviđeni poveljom su: 1) održavanje međunarodnog mira i bezbednosti i rešavanje mirnim sredstvima međunarodnih sporova i situacija koje bi mogle da dovedu do narušavanja mira; 2) razvijanje prijateljskih odnosa među nacijama, zasnovanih na poštovanju načela ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda; 3) postizanje međunarodne saradnje rešavanjem međunarodnih problema, ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode i unapređenje i podsticanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, bez obzira na rasu, pol,

---

¹¹Kreća, M., Međunarodno javno pravo, četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet, Beograd, 2010. godina, strana 490.

jezik ili veru i 4) da postanu središte za usklađivanje akcija preduzetih radi postizanja ovih zajedničkih ciljeva.¹²

Poveljom su propisana i osnovna načela UN, kojih se organi pridržavaju u ostvarivanju navedenih ciljeva, i to: 1) načelo suverene jednakosti država članica; 2) načelo savesnog ispunjenja obaveza preuzetih u skladu sa Poveljom; 3) načelo mirnog i pravednog rešavanja sporova 4) načelo zabrane pretnje i upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti; 5) načelo pružanja pomoći UN u svakoj akciji koju one preduzimaju i uzdržavanja od pomoći državi protiv koje UN preduzimaju preventivnu ili prinudnu akciju; 6) načelo prema kojem je Organizacija dužna da obezbedi da i države koje nisu članice UN postupaju u skladu sa ovim načelima u meri u kojoj je to potrebno radi održavanja međunarodnog mira i bezbednosti i 7) načelo zabrane intervencije u unutrašnje stvari država od strane Ujedinjenih nacija osim u slučaju primene prinudnih mera predviđenih u glavi VII, odnosno u slučajevima koji predstavljaju pretnju miru, povrede mira i akte agresije¹³

2.3. Članstvo u Ujedinjenim nacijama

Osnivači Ujedinjenih nacija su, dakle, sve države koje su učestvovalе na osnivačkoj konferenciji u San Francisku, a potom i ratifikovali multilateralni sporazum o osnivanju UN – Povelju. Oslate države članice, a danas Ujedinjene nacije broje 193 zemlje, prošle su proceduru prijema predviđenu Poveljom. Član 4. Povelje koji je potvrđen i stavom Međunarodnog suda pravde predviđa da države kandidati moraju da ispune sledeće uslove: 1) da država podnese molbu za prijem; 2) da je država miroljubiva; 3) da je saglasna da bezuslovno prihvati obaveze predviđene Poveljom; 4) da je sposobna da izvršava te obaveze; i 5) da je voljna da ih izvršava.

Dakle, procedura prijema predviđa podnošenje molbe sa izjavom o prihvatu obaveza utvrđenih Poveljom. Verodostojnost činjenica razmatra Savet bezbednosti na osnovu čije preporuke Generalna skupština UN donosi odluku o prijemu dvotrećinskom većinom prisutnih i glasilih država članica. U prvih deset godina delovanja Ujedinjenih nacija primljeno je svega

---

¹²Član 1. Povelje Ujedinjenih nacija.

¹³Član 2 Povelje UN

devet novih država članica da bi od 1955. godine praksa prijema bila manje ograničena ideološko-političkim sukobima dva suprotstavljena bloka država na čelu sa SAD i SSSR-om u hladnoratovskom razdoblju.¹⁴

Članstvo u UN daje pravo državama da učestvuju i glasaju na redovnim i vanrednim zasedanjima Generalne skupština po principu jedna država - jedan glas. Države članice takođe mogu biti birane za nestalne članice Saveta bezbednosti, ali i za druge organe poput Ekonomsko socijalnog veća, Sekretarijata, Međunarodnog suda pravde... Sve članice Ujedinjenih nacija kroz notifikaciju pristupa ili sprovođenje jednostavne procedure prijema mogu postati članice specijalizovanih ustanova Ujedinjenih nacija.

Priznanje novoformirane države, pa i njen prijem u Ujedinjene nacije, u suštini je pravni akt deklaratorne prirode. Praktična dejstva de jure priznanja se ispoljavaju u domenu lakšeg uspostavljanja i razvijanja međunarodnih odnosa i inkorporiranja novopriznate države u svetsku zajednicu. Formiranje međunarodnih organizacija, pa u Ujedinjenih nacija, je postupak delegiranja dela suverene vlasti sa države na organizaciju. Tako je pitanje zaštite životne sredine nekada bilo u isključivom domenu unutrašnje zakonodavne nadležnosti država, ali je obzirom na planetarnu celovitost klimatskog ambijenta danas najvećim delom u domenu regulacije međunarodnim pravom.

Povelja Ujedinjenih nacija nije, imajući u vidu praksu i negativna iskustva u radu Društva naroda, koje je Paktom predvidelo mogućnost povlačenja iz članstva Društva (što se u praksi nekoliko puta i desilo), predvidela mogućnost povlačenja zemlje članice iz Organizacije. Ipak, povelja je predvidela da članstvo u Ujedinjenim nacijama može prestati isključenjem iz Organizacije, a veoma restriktivno istupanjem iz članstva.¹⁵

---

¹⁴Avramović, N., Međunarodno javno pravo, MCOPS Centar, Niš, strana 83.

¹⁵Međunarodna praksa beleži da je Indonezija u januaru 1965. godine privremeno istupila iz UN u znak protesta što je Malezija izabrana za nestalnu članicu Saveta bezbednosti, da bi u septembru 1966. godine donela odluku o vraćanju u UN. Razlog za povlačenje bio je u nesporazumu Indonezije i Malezije oko dela teritorije, što je izazvalo oštre tenzije između dve države, ali i narušilo međunarodne odnose u regionu.

3. ORGANI UJEDINJENIH NACIJA

Poveljom kao multilateralnim sporazumom predviđeno je da Ujedinjene nacije kao opšta i univerzalna organizacija svoju delatnost obavlja preko glavnih i sporednih organa. Prema odredbi člana 7 Povelje Organizaciju ujedinjenih nacija čini šest glavnih organa: Generalna skupština, Savet bezbednosti, Ekonomski i socijalni savet, Starateljski savet, Međunarodni sud pravde i Generalni sekretarijat. Sedište Ujedinjenih nacija nalazi se u Njujorku u Sjedinjenim Državama. U slučaju potrebe predviđena je mogućnost osnivanja i pomoćnih organa.

3.1. Generalna skupština

Generalna skupština je plenarno telo u kom su predstavljeni svi članovi Organizacije ujedinjenih nacija i u tom smislu je organ najvišeg demokratskog legitimiteta svetske zajednice. Delegacija svake zemlje članice može da ima najviše pet predstavnika u Generalnoj skupštini, a članice su prilikom glasanja ravnopravne i svaka država članica ima jedan glas. Generalnoj skupštini u radu pomažu stalni pomoćni organi, i to : Komitet za politiku i bezbednost, Specijalni politički komitet, Komitet za privredu i finansije, za socijalna, humanitarna i kulturna pitanja, za starateljstvo, za upravna i budžetska pitanja i pravna pitanja, Komitet za pitanja procedure, Verifikacioni komitet, Komitet za upravna pitanja i Komitet za doprinose.

Pored stalnih Generalnoj skupštini u radu pomaži i ad hoc komiteti, koji se bave raznim aspektima međunarodne saradnje, ali i proceduralnim pitanjima.

U hijerarhiji glavnih organa Ujedinjenih nacija Generalna skupština kao predstavnički organ zauzima centralno političko mesto, s tim da se Međunarodni sud pravde u velikoj meri može izopštiti iz hijerarhijskog koncepta glavnih organa. I Savet bezbednosti, obzirom na delokrug nadležnosti i odlučivanja, ima poseban položaj u nomenklaturi ograna UN.

Redovna godišnja zasedanja Generalna skupština odžava u septembru, a vanredna zasedanja u slučaju potrebe saziva Generalni sekretar na zahtev Saveta bezbednosti ili većine članica Ujedinjenih nacija. Za svako redovno zasedanje bira se predsednik sa mandatom od jedne godine, koji u tom mandatnom periodu vodi i vanredna zasedanja Generalne skupštine.

Generalna skupština može raspravljati o svim pitanjima ili o svim predmetima koji ulaze u okvir Povelje ili se odnose na ovlašćenja i zadatke svakog organa predviđenog Poveljom i davati preporuke članovima Ujedinjenih nacija ili Savetu bezbednosti o svim pitanjima ili predmetima, sa izuzetkom predviđenim članom 12 Povelje.¹⁶

Izuzetak od gornje stipulacije predviđen je u slučaju da „Dok Savet bezbednosti obavlja u pogledu bilo koga spora ili situacije zadatke koji su mu povereni ovom Poveljom, Generalna skupština ne daje nikakvu preporuku sa tim sporom ili situacijom, sem ako to ne zatraži Savet bezbednosti.“¹⁷

Premda je Savet bezbednosti organ UN u čijoj prevashodnoj nadležnosti je očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti, Generalna skupština može u situaciji kada je vetom neke stalne članice blokirana odluka Saveta bezbednosti, a postoji opasnost po mir, narušavanje mira ili akt agresije, na osnovu Deklaracije „Ujedinjeni za mir“ sazvati vanredno zasedanje. Na vanrednom zasedanju koje se zakazuje po hitnom postupku u roku od 24 časa Generalna skupština može odlučiti o kolektivnim merama za očuvanje ili ponovno uspostavljanje međunarodnog mira i bezbednosti.¹⁸ O nadležnostima Generalne skupštine u domenu uspostavljanja mira na osnovu Deklaracije „Ujedinjeni za mir“ u nastavku rada, kada se budu obrađivale nadležnosti Saveta bezbednosti.

---

¹⁶Član 10 Povelje UN

¹⁷Član 12. stav 1. Povelje UN

¹⁸Više o tome: Račić, O., Dimitrijević, V., Međunarodna organizacija, četvrto izdanje, Beograd, 1988. godina, strana 188.

U nadležnosti Generalne skupštine je, prema članu 13 Povelje, i pokretanje postupka i davanje preporuka u cilju unapređivanja međunarodne saradnje na političkom, ekonomskom, kulturnom, prosvetnom i zdravstvenom polju, podsticanju progresivnog razvoja međunarodnog prava i njegove kodifikacije, te pomaganje ostvarenja prava čoveka i osnovnih sloboda bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru. Kao plenarno telo sa najvećim demokratskim kapacitetom Generalna skupština razmatra godišnje izveštaje Saveta bezbednosti, Generalnog sekretara i drugih organa Ujedinjenih nacija. U tom kontekstu Skupština odgovara za rad Ekonomsko-socijalnog i Starateljskog saveta, čije ugovore overava. Razmatranje i donošenje budžeta takođe je u nadležnosti Generalne skupštine, kao i utvrđivanja doprinosa država članica finansiranju Ujedinjenih nacija. Preporuke koje Generalna skupština donosi u domenu budžetskih i finansijskih pitanja obavezne su prema državama članicama. Obavezujuće dejstvo imaju i odluke vezane za rad Generalnog sekretarijata, Ekonomskog i socijalnog saveta i Starateljskog saveta.

Generalna skupština bira nestalne članice Saveta bezbednosti, članove Ekonomsko-socijalnog saveta i dopunske članove Starateljskog saveta, dok zajedno sa Svetom bezbednosti bira sudije Međunarodnog suda pravde. Neke odluke Generalna skupština donosi na preporuku Saveta bezbednosti, poput odluke o prijemu novih država članica, a odluku o isključenju iz članstva, te odluke o izboru nestalnih članica Saveta bezbednosti i izbora Generalnog sekretara, Generalna skupština može da ovlašćenje organima Ujedinjenih nacija, izuzev Saveta bezbednosti, i specijalizovanim agencijama da mogu tražiti Savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde iz okvira njegove nadležnosti.¹⁹

Svoje odluke Generalna skupština po važnim pitanjima donosi dvotrećinom većinom prisutnih članova koji glasaju. U važna pitanja spadaju: preporuke o održavanju međunarodnog mira i bezbednosti, izbor nestalnih članova Saveta bezbednosti, izbor članova Ekonomskog i socijalnog saveta, izbor članova Starateljskog saveta, izbor novih članova u Ujedinjene nacije, obustavljanje prava i povlastica po osnovi članstva, isključivanje članova, pitanja koja se tiču primene sistema starateljstva i budžetskih pitanja.²⁰ Glasovi odsutnih članova se prilikom

---

¹⁹Avramović, N., Međunarodno javno pravo, MCOPS Centar, Niš, strana 85.

²⁰Član 18. tačka 2. Povelje

glasanja ne uzimaju u obzir. Odluke koje Generalna skupština donosi po ostalim pitanjima donose se prostom većinom prisutnih članova koji glasaju.²¹

3.2. Ekonomsko - socijalni savet

Jedan od glavnih izbornih organa Organizacije ujedinjenih nacija je Ekonomsko-socijalni savet. U momentu usvajanja Povelje UN Generalna skupština izabrala je, uvažavajući broj država članica i geografsku zastupljenost zemalja, 18 članova Ekonomsko-socijalnog saveta. Saglasno prijemu novih država članica u svetsku organizaciju u dva navrata je korigovan član 61. Povelje UN, koji uređuje sastav Saveta.²²

Po osnovu geografskog kriterija koji treba da obezbedi pravičnu zastupljenost država utvrđeno je da Ekonomsko-socijalni savet čini: 14 država iz Afrike, 13 zemalja iz Zapadne Evrope i ostalih država, 11 iz Azije, 10 članica iz Latinske Amerike i šest država iz Istočne Evrope. Članice Saveta se biraju na period od tri godine, s tim da se svake godine bira trećina novih članica i na taj način se obezbeđuje kontinuitet u radu organa. Za razliku od Saveta bezbednosti Povelja Ujedinjenih nacija ne predviđa ustanovu stalnog članstva u Ekonomsko-socijalnom savetu. Međutim, u radu Saveta u praksi stalne članice Saveta bezbednosti praktično učestvuju i na taj način faktički predstavljaju konstantu u radu Saveta.

Saglasno svom nazivu Ekonomsko-socijalni savet Ujedinjenih nacija je organ koji se bavi ekonomskim i socijalnim razvojem zemalja članica, kao i promocijom socijalne politike i ekonomskih usluga. Premda su kao glavni ciljevi UN promovisani globalno povećanje standarda

---

²¹Primeru radi 8. oktobra 2008. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je inicijativu Republike Srbije da se od Međunarodnog suda pravde zatraži savetodavno mišljenje o saglasnosti odluke o proglašenju nezavisnosti Kosova od Republike Srbije sa međunarodnim pravom. Od tada ukupno 192 države članice UN sednici Generalne skupštine prisustvovalo je 157 država članica. „Za“ predlog rezolucije Srbije glasalo je 77 članica, 74 države su bile uzdržane, a „protiv“ je glasalo šest država članica. Rezolucija je usvojena, jer je za nju glasala većina prisutnih članova, a da pritom nije ostvarena ni prosta većina prisutnih članica, a da ne govorimo da nije bila ostvarena većina ukupnog broja država članica.

²²Izmenama i dopunama člana 61. Povelje UN iz 1963. godine najpre je broj članova Ekonomsko-socijalnog saveta povećan na 27, da bi novi prijem država članica u UN, 1971. uslovio novo povećanje broja država članica Saveta na današnjih 54.

stanovištva na Zemlji, puna zaposlenost, socijalno zdravlje, ljudska prava i slobode i podizanje obrazovnog nivoa i kulturni prosperitet naroda ne možemo se oteti utisku da je ijedan od projektovanih ciljeva ostvaren. Ekonomske krize, koje potresaju i najrazvijenije privrede sveta prelele su se i u srednje i nerazvijene zemlje, broj nezaposlenih je u stalnom porastu, a regionalni sukobi i građanski ratovi indukuju povećane ekonomske migracije i izbegličke talase, koji narušavaju postojeću demografsku, etničku i religioznu strukturu savremenih država, smanjujući standard stanovništva u ratom pogođenim državama do egzistencijalnog minimuma i narušavajući njihova ljudska prava i slobode.

Svaki član Ekonomsko-socijalnog saveta ima jedan glas i svoje odluke donosi većinom članova koji su prisutni i glasaju. Ekonomsko - socijalni savet obrazuje komisije za ekonomska i socijalna pitanja i za unapređivanje prava čoveka, kao i druge takve komisije za koje se ukaže potreba u cilju obavljanja njihovih zadataka.²³ Predsednik Saveta se bira na period od jedne godine između predstavnika malih i srednjih zemalja članica. Savet zaseda jednom godišnje u julu mesecu, a zasedanje traje četiri sedmice.

Po pitanjima iz svoje nadležnosti Ekonomsko-socijalni savet podnosi izveštaje i daje preporuke Generalnoj skupštini i specijalizovanim organizacijama UN, savetuje države članice UN, saziva međunarodne konferencije i priprema nacrt konvencija radi podnošenja Generalnoj skupštini.

U cilju pokrivanja veoma širokih kompetencija u oblasti ekonomskih i socijalnih pitanja Ekonomsko-socijalni savet osniva kao stalne pomoćne organe komisije i odbore, koji deluju u određenim oblastima.

„Među stalnim odborima mesno djeluju: Odbor za stanovanje, izgradnju i planiranje; Odbor za prirodne izvore; Odbor za znanost i tehnologiju; Odbor za sprječavanje kriminala i nadzor nad kriminalom; Komisija za transnacionalne kompanije. Neke od funkcionalnih komisija i potkomisija obavljaju veoma važne djelatnosti, od kojih su neke malo zapažene. Među njima su sljedeće: Statistička komisija; Demografska komisija; Komisija za socijalni razvoj; Komisija za opojne droge; Potkomisija za nedopuštenu trgovinu drogama.

---

²³Član 67. i 68. Povelje UN

Mnogo su poznatije: Komisija za ljudska prava; Potkomisija za ljudska prava i zaštitu manjina i Komisija za pravni položaj žena.²⁴

Sa ciljem unapređenja ekonomske razmene Ekonomsko-socijalni savet je osnovao svoje regionalne ekonomske komisije, i to: za Evropu²⁵ sa sedištem u Ženevi; za Latinsku Ameriku i Karibe²⁶ sedištem u Santjagu, za Afriku²⁷ sa sedištem u Adis Abebi, za Aziju i Pacifik²⁸ sa sedištem u Bankoku i za Zapadnu Aziju²⁹ sa sedištem u Bejrutu.

3.3. Starateljski savet

Umesto mandatnog sistema upravljanja zavisnim teritorijama i njihove kontrole koji je ustanovilo Društvo naroda Povelja Ujedinjenih nacija predvidela je uspostavu međunarodnog sistema starateljstva za upravljanje i nadzor nad onim teritorijama koje mogu biti naknadno stavljene pojedinačnim sporazumima pod taj sistem.

Kao osnovni ciljevi uspostave starateljskog sistema Poveljom su utvrđeni: učvršćenje međunarodnog mira i bezbednosti; unapređenje političkog, ekonomskog, socijalnog i prosvetnog napretka stanovništva teritorija koje su pod starateljstvom i njihov progresivni razvoj u pravcu samouprave ili nezavisnosti kako to odgovara posebnim uslovima svake teritorije i njenih naroda u skladu sa slobodno izraženom voljom zainteresovanih naroda i uslovima svakog sporazuma o starateljstvu; podsticanje prava čoveka i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru, kao i da podstiče osećanje međusobne zavisnosti naroda sveta; da obezbedi podjednako postupanje u socijalnim, ekonomskim i trgovinskim pitanjima prema svim članovima

---

²⁴Degan, Đ. V., Međunarodno pravo, Drugo osuvremeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2006. godina, strana 467.

²⁵Ekonomska komisija za Evropu (ECE) osnovana je 1947. godine i ima 18 članova.

²⁶Ekonomska komisija za Latinsku Ameriku i Karibe osnovana je 1948. godine.

²⁷Ekonomska komisija za Afriku osnovana je 1958. godine.

²⁸Ekonomska i socijalna komisija za Aziju i Daleki istok osnovana je 1947, a naziv je promenila 1974 u Komisiju za Aziju i Pacifik.

²⁹Ekonomska i socijalna komisija za Zapadnu Aziju osnovana je 1974. godine, a njene članice su države Srednjeg i Bliskog Istoka.

Ujedinjenih nacija i njihovim državljanima, kao i podjednako postupanje sa ovim poslednjim u izricanju pravde, bez nanošenja štete ostvarenju napred izloženih ciljeva.³⁰

Na osnovu zaključenog sporazuma o starateljstvu pod pomenuti sistem mogu biti stavljene: teritorije koje se nalaze pod mandatom, područja koja su oduzeta od neprijateljskih država kao posledica II svetskog rata i teritorije koje se dobrovoljno stave pod taj sistem države odgovorne za njihovo upravljanje.

Sistem starateljstva ne primenjuje se, međutim, na teritorije koje su postale članice Ujedinjenih nacija, kao ni za sporazume o starateljstvu za područja koja su označena kao strateška. Strateške teritorije se nalaze pod direktnom ingerencijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. Dakle, sporazumi o starateljstvu nad područjima koja nisu označena kao strateška nalaze se u nadležnosti Generalne skupštine UN.

Stavljanje određene teritorije pod starateljstvo vrši se ugovorom o starateljstvu koji zaključuju država koja će vršiti upravu nad tom teritorijom i Generalna skupština UN (uz gore navedene izuzetke) i istim se preciziraju svi uslovi upravljanja. Upravnu vlast nad teritorijom pod starateljstvom može vršiti jedna ili više država članica UN, a vlast pod kontrolom OUN se uspostavlja u interesu stanovništva odnosno teritorije.

Starateljski savet nema institucionalno utvrđen broj članova, već on zavisi od broja država kojima su poverene na upravljanje teritorije pod starateljstvom. U skladu sa članom 86 Povelje Starateljski savet čine: a) članovi koji upravljaju teritorijama pod starateljstvom, b) stalni članovi Saveta bezbednosti (ukoliko nisu uključeni da upravljaju teritorijama pod starateljstvom pod a) koji ne upravljaju teritorijama, i c) onoliko ostalih članova koje na tri godine izabere Generalna skupština koliko se pokaže potrebnim da bi se obezbedilo da ukupan broj članova Starateljskog saveta bude podjednako podeljen između ovih članova Ujedinjenih nacija koji upravljaju teritorijama pod starateljstvom i onih koji to ne čine.³¹

Svaki član Starateljskog saveta ima jedan glas, a Savet odluke donosi većinom glasova prisutnih članova. Kao organ koji radi pod okriljem Generalne skupštine UN Starateljski savet razmatra izveštaje koje podnosi administrativna vlast, a zajedno sa njom prima i ispituje

---

³⁰Član 76. Povelje UN

³¹Avramović, N., Međunarodno javno pravo, strana 89,90.

osnovanost peticija koje podnosi narod na starateljskim područjima, koje istovremeno i obilazi i nadzire.

Kroz proces dekolonizacije u drugoj polovini XX veka starateljski sistem je u najvećoj meri obavio svoj međunarodni zadatak ustanovljen Poveljom, jer je drastično smanjen broj područja pod starateljstvom.

Savet je suspendovao svoj rad od 1.11. 1994. godine zbog nedostatka teritorija koje bi trebalo da budu stavljene pod starateljstvo. Svih 11 teritorija nad kojima je vršeno starateljstvo u međuvremenu je steklo nezavisnost i u svojstvu punopravnih članica primljeno u Ujedinjene nacije. Rezolucijom od 25.5 2004. Savet je izmenio svoj poslovnik, utvrdivši da više neće imati redovne sednice, već da će se sastajati kada to bude potrebno.³²

Dakle, istorijska praksa savremenih međunarodnih odnosa pokazuje da je Starateljski savet organ UN koga je vreme pregazilo. Otuda je redovan rad Saveta stavljen u specijalno stanje mirovanja. Tek budući događaji pokazaće da li će biti potrebe za angažovanjem Starateljskog saveta.

3.4. Međunarodni sud pravde

Pretpostavka izgradnje međunarodnog pravnog poretka započetog usvajanjem Povelje Organizacije ujedinjenih nacija predviđena je na dobroj organizaciji i efikasnosti političkih organa UN. No, uspešnost delovanja organa i realizacija ciljeva UN u velikoj meri zavisi i od delatnosti organa čiji je zadatak rešavanje sporova između država. Iskustvo u radu Društva naroda uspešno je pretočeno i u osnivački akt Ujedinjenih nacija. Povelja, naime, predviđa da je Međunarodni sud glavni sudski organ Ujedinjenih nacija, a da je njegova delatnost propisana Statutom koji je sastavni deo Povelje, a zasnovan je na Statutu Stalnog međunarodnog suda pravde.³³

---

³²Krivokapić, B., Enciklopedijski rečnik međunarodnog orava i međunarodnih odnosa, Službeni glasnik 2010, strana 1003.

³³Član 92. Povelje UN

Svi članovi Ujedinjenih nacija su u isto vreme i strane Međunarodnog suda pravde, a država koja nije član Ujedinjenih nacija može da postane strana Statuta Međunarodnog suda pravde pod uslovima koje u svakom pojedinačnom slučaju određuje Generalna skupština na preporuku Saveta bezbednosti. Saglasno značaju Organizacije ujedinjenih nacija u međunarodnim odnosima Sud je, nema sumnje, najvažniji međunarodni sudski organ sa najvećim kredibilitetom.

Međunarodni sud pravde broji 15 sudija, koje biraju Savet bezbednosti i Generalna skupština UN na period od devet godina sa mogućnošću reizbora. Za sudije se biraju istaknuti pravници najviših moralnih osobina i najprestižnijeg sudijskog staža, a važe za poznate stručnjake u oblasti međunarodnog prava. Sudije ne mogu biti opozvane niti smenjene osim ako ako su po mišljenju ostalih sudija Međunarodnog suda prestali da ispunjavaju tražene uslove. Svake tri godine vrši se izbor pet novih sudijam i na taj način Sud obezbeđuje kontinuitet u radu. Sedište Međunarodnog suda pravde je u Hagu, a sudije uživaju diplomatski imunitet i privilegije utvrđene Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima. Predsednik suda, štaviše, smatra se doajenom diplomatskog kora.

Statutom predviđene obaveze Sud vrši u punom sastavu ili u većima. Kada odlučuje u punom sastavu za kvorum je neophodno devet sudija. Sud zavisno od predmeta spora može da radi u većima od tri ili pet sudija.³⁴ U veću sastavljenom od trojice sudija Sud sudi u radnim ili sporovima u vezi sa tranzitom i saobraćajem. Veće od pet sudija može se, prema Statutu, oformiti i uz saglasnost stranaka u sporu, odlučivati u skraćenom postupku, to jest bez vođenja usmenog dela postupka.

Stranačku sposobnost u postupku pred Međunarodnim sudom pravde imaju samo države. Međutim, dosadašnja praksa u radu Suda pokazuje da su u velikom broju slučajeva u cilju zaštite potraživanja svojih državljana ili pravnih lica države pred sudom pokretale postupke u svojstvu tužioca.

Za uspostavljanje nadležnosti Međunarodnog suda pravde u nekom sporu za državu nije dovoljno prihvatanje Statuta, već je neophodan i pristanak države. Sud može da uspostavi svoju

---

³⁴Član 26. stav 1. Statuta Međunarodnog suda pravde.

nadležnost i za države koje nisu članice Ujedinjenih nacija, ali samo u slučaju da su jedna ili obe strane u sporu deponovale izjave o prihvatu nadležnosti u skladu sa Statutom.

Nadležnost Međunarodnog suda pravde se prostire na sve sporove koje stranke iznesu pred njega a, isto tako, i na sve slučajeve posebno predviđene u Povelji Ujedinjenih nacija ili u važećim ugovorima i koncencijama.³⁵

Statut, takođe, predviđa jednostranu izjavu prihvata fakultativne klauzule, tj. nadležnosti Suda za buduće sporove sa svakom drugom državom koja je prihvatila istu obavezu. Na bazi uzajamnosti, i bez posebnog sporazuma uspostavlja se nadležnost Suda u svim pravnim sporovima koji se odnose na: a) tumačenje nekog ugovora; b) svako pitanje međunarodnog prava; c) postojanje bilo koje činjenice koja bi, ako se utvrdi, predstavljala kršenje neke međunarodne obaveze; d) prirodu ili obim obeštećenja zbog kršenja neke međunarodne obaveze.³⁶

Međunarodni sud pravde je prihvatio normativno rešenje i sudsku praksu koju je ustanovio Stalni sud međunarodne pravde prihvativši nadležnost kroz postupak davanja savetodavnog mišljenja, ustanovljen Poveljom Ujedinjenih nacija. Tako, „u nadležnosti Međunarodnog suda pravde je i davanje savetodavnog mišljenja o svakom pravnom pitanju na zahtev Generalne skupštine, Saveta bezbednosti ili drugih organa i specijalizovanih ustanova koje na to ovlasti Generalna skupština UN.“³⁷

Postupak davanja savetodavnog mišljenja pred Sudom, dakle, ne može da pokrene država, jer za to nema ovlašćenje, ali je u praksi ona najčešće pokretač inicijative za davanje savetodavnog mišljenja. Započeti postupak davanja savetodavnog mišljenja se može okončati povlačenjem zahteva od strane ovlašćenog podnosioca ili pak davanjem savetodavnog mišljenja. Proglašenje savetodavnog mišljenja se vrši na javnoj sednici kojoj prisustvuju podnosioci zahteva i predstavnici država ili međunarodnih organizacija koje su neposredno zainteresovane za savetodavno mišljenje o konkretnom međunarodnopravnom pitanju.

Osnovni zadatak Suda je rešavanje sporova između država. U skladu sa Statutom i Poslovníkom Međunarodnog suda pravde spor se vodi po načelima parničnog postupka na

³⁵Član 36. stav 1. Statuta Međunarodnog suda pravde

³⁶Član 36. stav 2. Statuta Međunarodnog suda pravde.

³⁷Član 96. Povelje Ujedinjenih nacija.

jednom od dva službena jezika Suda – francuskom ili engleskom ili, po zahtevu stranke, a po odobrenju Suda koji ceni celishodnost pedloženog rešenja, na nekom trećem jeziku. Postupak pred Sudom sastoji se iz pismenog i usmenog dela.

Pismeni postupak obuhvata podnošenje pripremnih podnesaka, odgovora i, prema potrebi, protivodgovora, kao i svih dokaznih spisa i isprava sudu i strankama, koja se upućuju preko sekretara prema redosledu i rokovima koje utvrdi Sud. Svaki spis koji podnese jedna od stranaka mora se saopštiti drugoj stranki u overenom prepisu. Usmeni postupak sastoji se u saslušanju svedoka, veštaka, agenata, savetnika i advokata od strane Suda.³⁸

Nakon zaključenja dokaznog postupka Sud zaključuje usmenu raspravu i povlači se na većanje o odluci. Većanje Suda je tajno, a odluke se donose većinom glasova prisutnih sudija. U slučaju jednake podele glasova, predsednik ili sudija koji ga zamenjuje ima odlučujući glas.³⁹

Presuda se objavljuje na javnoj sednici čitanjem i ima obavezujuće dejstvo samo prema strankama u sporu i u odnosu na konkretan slučaj. Presuda Međunarodnog suda pravde je konačna i na n ju stranke nemaju pravo žalbe. U situaciji kada presuda u celini ili delimično ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija je ovlašćen da da odvojeno mišljenje.⁴⁰

Stranke koje su prihvatile nadležnost Međunarodnog suda pravde istovremeno su se obavezale i na prihvatanje i izvršavanje obaveza iz njegovih presuda. U slučaju neizvšenja presude druga strana se može obratiti Savetu bezbednosti koji daje preporuku ili izriče mere koje bi trebalo preduzeti u cilju izvršavanja presude.

Presude Međunarodnog suda pravde su konačne i pravosnažne i protiv njih se ne može izjaviti žalba. Nezadovoljna strana može protiv presude izjaviti reviziju na osnovu otkrića neke činjenice koja da je bila poznata u vreme izricanja presude usloвила bi drugačiju odluku Suda. Zahtev za podnošenje revizije podnosi se u roku od šest meseci od dana saznanja za novu odlučujuću činjenicu, a najviše u roku od deset godina od dana presude. I Subjektivni i objektivni rok za podnošenje revizije su prekluzivni.⁴¹

---

³⁸ Član 43. Statuta Međunarodnog suda pravde.

³⁹ Član 55. Stav 2. Statuta Međunarodnog suda pravde.

⁴⁰ Član 55 do 60 Statuta Međunarodnog suda pravde.

⁴¹ Član 61. Statuta Međunarodnog suda pravde.

Postupak pred Međunarodnim sudom pravde može biti okončan presudom, povlačenjem tužbenog zahteva ili poravnanjem stranaka. Sporazum o poravnanju stranke mogu sklopiti u svakom trenutku postupka pred Sudom. Sporazum se obavezno zaključuje u pisanoj formi i dostavlja Sudu, koji donosi rešenje o prekidu postupka i brisanju spora iz Registra. Sa povlačenjem tužbe situacija je složenija.

Tužilac može da povuče tužbeni zahtev, ali uz ispunjenje određenih preduslova. O odustanku od tužbenog zahteva tužilac je u obavezi da obavesti Sud. Ali, da bi povlačenje tužbe bilo delotvorno neophodno je da tužena strana do podnošenja obaveštenja o povlačenju tužbe nije preduzela nijednu parničnu radnju. U slučaju da je tužena strana preduzela neku parničnu radnju pre podnošenja obaveštenja o odustanku od tužbenog zahteva, Sud određuje rok tuženom da se izjasni o prekidu postupka. U slučaju da se tužena strana ne izjasni u određenom roku, ili pak prihvati prekid postupka isti će i biti prekinut. Ako, pak, tužena strana prigovori povlačenju tužbe postupak će biti nastavljen.

3.5. Sekretarijat Ujedinjenih nacija

Generalni sekretarijat Organizacije ujedinjenih nacija je pomoćni i izvršni organ ostalih glavnih organa Ujedinjenih nacija, a Generalni sekretar je Poveljom definisan kao “glavni administrativni službenik” Organizacije. Ipak, uloga Generalnog sekretara nije čisto administrativna i on u praksi nastupa kao lider i posrednik koji raspravlja o glavnim temama i problemima Organizacije. Generalni sekretar imenuje osoblje prema pravilima koje donosi Generalna skupština, a pri izboru kadrova kriterijumi će biti marljivost, stručnost, nezavisnost i neporočnost kandidata, te njihova međunarodna orijentisanost.

Generalni sekretar se imenuje na mandat od pet godina. Generalni sekretari obično služe dva dva uzastopna mandata, ali ponekad samo jedan. Generalnog sekretara imenuje Generalna

skupština na preporuku Saveta bezbednosti. Stoga, izbor podleže pravu veta bilo koje od pet stalnih članica Saveta bezbednosti.⁴²

Otuda, nema sumnje, da je izbor Generalnog sekretara UN uvek kompromis svetskih sila, a da su kandidati po pravilu iz neutralnih zemalja sa diplomatskim iskustvom, ali ne i previše spoljnopolitički promovisani. Prilikom izbora vodi se računa i o geografskom kriteriju, to jest podjednako zastupljenosti pojedinih kontinenata. U samom izboru Generalnog sekretara nije ispoštovan princip rodne ravnopravnosti, jer do sada nijedna žena nije obavljala funkciju Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Organizacija Sekretarijata Ujedinjenih nacija je, naravno, upodobljena organizacionoj šemi i delatnostima koje se obavljaju u okvirima Organizacije, pa je i Generalni sekretarijat podeljen na osam odeljenja, i to: 1) Odeljenje za problem mira i bezbednosti; 2) Odeljenje za ekonomska pitanja; 3) Odeljenje za socijalna pitanja; 4) Odeljenje za pravna pitanja; 5) Odeljenje za informacije; 6) Odeljenje za konferencije, prevodilačku službu, biblioteku i opšte poslove; 7) Administrativno-finansijsko odeljenje; i 8) Odeljenje za starateljstvo i nesamoupravne teritorije i Izvršni biro Generalnog sekretara.

Sa svojim organizacionim odelenjima Generalni sekretar učestvuje u pripremi i održavanju svih sastanaka Generalne skupštine, Ekonomsko-socijalnog saveta, Starateljskog saveta i daje sugestije za rad Saveta bezbednosti. Generalni sekretar svake godine podnosi Generalnoj skupštini izveštaj o radu. U Sekretarijatu se registruju i svi međunarodni ugovori koji zaključuju zemlje članice UN.

---

⁴²https://sh.wikipedia.org/wiki/Generalni_sekretar_Ujedinjenih_naroda (preuzeto 10.05.2018.)

4. SAVET BEZBEDNOSTI

4.1. Sastav Saveta bezbednosti

Generalna skupština koncipirana je kao plenarni organ sa najširim demokratskim kapacitetom i opštim nadležnostima, u kom svaka država članica ima jednak položaj u zasedanju i odlučivanju. Skupština je organ koji generalno ne donosi obavezujuće odluke za države članice Organizacije Ujedinjenih nacija. Sa druge strane, Savet bezbednosti je organ operativnog i izvršnog karaktera kome je poverena specijalizovana i ograničena nadležnost održavanja međunarodnog mira i bezbednosti, ali i ovlašćenje da donosi obavezujuće odluke za sve države članice OUN.

Kao i svi glavni organi Ujedinjenih nacija i Savet bezbednosti "projektovan" je u Dambarton Oksu 1944. godine. Sastav i nadležnosti Saveta bezbednosti građene su na iskustvima Saveta Društva naroda. Zaključak iz Dambarton Oksa predvideo je da Savet bezbednosti broji pet stalnih i šest nestalnih članica. Saglasno jačini vojne sile i doprinosu u borbi protiv Sila osovine u završnoj etapi borbi u Drugom svetskom ratu status stalnih članica dobile su Sjedinjene Američke Države, Kina, SSSR, Velika Britanija i Francuska. Dakle, vojne kompetencije navedenih zemalja saveznika bile su garant za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti.

Na Konferenciji na Jalti⁴³, godinu dana kasnije, usvojena je takozvana Jalta-formula, a njome pet stalnih članica Saveta bezbednosti dobile pravo veta na donošenje svih meritornih odluka Saveta bezbednosti. Ovo rešenje predvidela je i Povelja Ujedinjenih nacija, koja je usvojena i ratifikovana 24. oktobra 1945. godine.

Savet bezbednosti sastoji se od 15 članova Ujedinjenih nacija. Republika Kina, Francuska, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i

---

⁴³Na poluostrvu Krimu, u gradu Jalti predsednici SAD, Frenklin Ruzvelt, i SSSR, Josif Staljin i premijer Velike Britanije Vinston Čarčil od 4. do 12. februara 1945. godine utvrdili su osnovne principe organizovanja posleratnih međunarodnih odnosa. Na Konferenciji je doneta odluka o održavanju osnivačke konferencije Ujedinjenih nacija u San Francisku, odluka o podeli Nemčke na okupacione zone, o ulasku u rat SSSR-a protiv Japana ipriznavanju SSSR-prava na Kurilska ostrva i Južni Sahali.

Severne Irske i Sjedinjene Američke Države su stalni članovi Saveta bezbednosti. Generalna skupština bira deset drugih članova Ujedinjenih nacija kao nestalne članice Saveta bezbednosti, vodeći naročito računa, u prvom redu, o doprinosu članova Ujedinjenih nacija održanju međunarodnog mira i bezbednosti i ostalim ciljevima Organizacije kao i o pravičnoj geografskoj raspodeli.⁴⁴

U vreme usvajanja Povelje Organizacije ujedinjenih nacija ukupan broj članica Saveta bezbednosti realno je odgovarao broju država članica UN, te demografskoj, geopolitičkoj, vojnoj i ekonomskoj slici sveta. Pored pet stalnih članica u Savet bezbednosti ušlo je i šest nestalnih pri čijem izboru je kriterijum bio pravična geografska raspodela. U 1952. godini, primera radi, nestalne članice Saveta bezbednosti su bile: Brazil, Holandija, Turska, Čile, Grčka i Pakistan.

U prvih 20-tak godina rada Ujedinjenih nacija došlo je do značajnih promena u međunarodnim odnosima, koje su logično dovele do promena i u organizaciji i radu Ujedinjenih nacija. Najpre, u članstvo Ujedinjenih nacija do 1965. godine primljeno je preko 60 novih država, od kojih su mnoge tražile adekvatniju zastupljenost odnosno proširenje nestalnih članica Saveta bezbednosti. Generalna skupština UN je svojom Rezolucijom 1991/18, koja je stupila na snagu 1. januara 1966. donela odluku da se broj nestalnih članica sa šest poveća na deset.

Do promena je došlo i u stalnim članicama Saveta bezbednosti. Od osnivanja UN do 1971. godine stalna članica Saveta bezbednosti UN bila je Republika Kina. "Međutim, na kraju kineskog građanskog rata 1949, vlada kontrolisana Kuomitangom je pobjegla u Tajvan, a komunistička vlada novodeklarisane Narodne Republike Kine je preuzela kontrolu nad većim delom zemlje. Predstavници nacionalističke vlade su nastavili da predstavljaju Kinu u UN, mada se često navodilo da je ovo donekle nepošteno, s obzirom na veličinu nadležnosti Republike Kine nad Tajvanom (i ostalim ostrvima) u odnosu na nadležnost Narodne Republike Kine nad kopnenim delom."⁴⁵

Na osnovu Rezolucije Generalne skupštine UN broj 2.758 od 25.10.1971.godine Republiku Kinu na mestu stalne članice Saveta bezbednosti UN zamenila je Narodna Republika Kina. Takođe, nakon raspada Sovjetskog Saveza, njegovo mesto u Savetu bezbednosti UN preuzela je Ruska Federacija. U slučaju Kine ispravljena je jedna očigledna nepravda, jer je

⁴⁴Član 23. stav 1. Povelje Ujedinjenih nacija.

⁴⁵https://sh.wikipedia.org/wiki/Države_članice_Ujedinjenih_naroda (pristupljeno 11.05.2018.).

Republika Kina bila reprezent oko 20 miliona ljudi, a Narodna Republika Kina država sa preko milijardu stanovnika. Raspad Sovjetskog Saveza 1990. godine na 15 država rezultirao je sukcesijom najveće, Ruske Federacije, na mesto dojučerašnjeg člana Saveta bezbednosti SSSR-a.

Deset nastalnih članica Saveta bezbednosti Generalna skupština bira na period od dve godine. Prilikom izbora nestalnih članica Skupština vodi računa o doprinosu članova Ujedinjenih nacija održanju međunarodnog mira i bezbednosti i ostvarenju ostalih ciljeva Organizacije. Što se tiče drugog kriterija, pravične geografske raspodele, dogovoreno je da Afrika i Azija dobiju pet mesta, Zapadna Evropa i Latinska Amerika po dva i Istočna Evropa jedno mesto nestalne članice Saveta bezbednosti. Između grupe afričkih i azijskih zemalja postignut je formalni dogovor da tri mesta budu za države iz Afrike i dva za države iz Azije, jer sa Kinom kao stalnom članicom Azija ima tri predstavnika u Savetu bezbednosti.

Takođe su se neformalno dogovorili da će uvek u ovoj grupaciji od pet država biti jedna država koja će predstavljati arapsku grupu u Savetu.⁴⁶

Članica Saveta bezbednosti kojoj je mandat istekao ne može odmah biti ponovo birana. Izbor nestalnih članica se vrši svake godine, počev od 1. januara, tako što se vrši izbor pet nestalnih članica i na taj način obezbeđuje kontinuitet u radu Saveta bezbednosti.

Kako je Savet bezbednosti izvršno telo Ujedinjenih nacija, a polazeći od njegovih nadležnosti, predstavnici članova Saveta moraju uvek da budu prisutni u sedištu Organizacije UN u Njujorku, kako bi ovaj organ mogao da se sastane bez odlaganja.

Interesantno je da pored stalnih i privremenih članica Savet bezbednosti Povelja predviđa u nekoliko slučajeva i mogućnost da sednicama Saveta prisustvuju i druge članice Ujedinjenih nacija, koje nisu članice Saveta bezbednosti.

---

⁴⁶Sivers.,L.,Daws S., The Procedure of the UN Security Council 4. Ed.2014, p.127.

Prvo, “svaki član Ujedinjenih nacija koji nije član Saveta bezbednosti može učestvovati, bez prava glasa, u diskusiji o svakom pitanju iznetom pred Savet bezbednosti uvek kada ovaj smatra da su interesi toga člana specijalno u pitanju.”⁴⁷

Drugo, “svaki član Ujedinjenih nacija koji nije član Saveta bezbednosti, a, isto tako, i svaka država koja nije član Ujedinjenih nacija, ako je strana u sporu koji razmatra Savet bezbednosti, biće pozvani da učestvuju, bez prava glasa u raspravljanju o tome sporu. Savet bezbednosti postavlja uslove koje smatra pravednim za učestvovanje države koja nije član Ujedinjenih nacija.”⁴⁸

I, “treće, kad Savet bezbednosti donese odluku o upotrebi sile, on će, pre nego što od člana koji nije u njemu zastupljen zatražiti da stavi na raspolaganje oružane snage u svrhu ispunjenja obaveza preduzetih na osnovu člana 43, pozvati toga člana da, ako to želi, učestvuje u donošenju odluka Saveta bezbednosti koje se odnose na upotrebu kontigenata oružanih snaga toga člana.”⁴⁹

4.2. Nadležnosti Saveta bezbednosti

Kao izvršni i zakonodavni organ Savet bezbednosti je osnova poluga sistema kolektivne bezbednosti Ujedinjenih nacija i snosi najveću odgovornost za održavanje međunarodnog mira i bezbednosti. Uprkos najvećim ovlašćenjima koja su mu dodeljena u obavljanju svojih dužnosti obavezan je da deluje u skladu sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija, a godišnje i druge izveštaje dostavlja Generalnoj skupštini na razmatranje.

---

⁴⁷Član 31. Povelje UN

⁴⁸ Član 32. Povelje Ujedinjenih nacija.

⁴⁹Član 44. Povelje Ujedinjenih nacija

U skladu sa Glavom VI Povelje Ujedinjenih nacija Savet bezbednosti preduzima mere za mirno rešavanje sporova pozivanjem država u sporu da traže rešenje putem pregovora, posredovanja, istražne komisije, pribegavanja regionalnim ustanovama ili sporazumima, sudskom načinu ili drugim mirnim načinima rešavanja po sopstvenom izboru.⁵⁰

U svakoj fazi spora, koji ne predstavlja ozbiljnu pretnju miru, Savet bezbednosti može da preporuči sukobljenim stranama odgovarajuće postupke u cilju pronalaženja mirnih rešenja sukoba. Ovakva preporuka može da usledi i na zahtev jedne ili više suprotstavljenih strana.

Sa druge strane, ukoliko postupci suprotstavljenih strana predstavljaju pretnju miru, povredu mira ili akte agresije Savet bezbednosti ima ovlašćenje za primenu vojnih i nevojnih akcija odnosno preduzimanje privremenih mera za zaustavljanje širenja sukoba.

Ove mere mogu da sadrže potpun ili delimičan prekid ekonomskih odnosa, kao i železničkih, pomorskih, vazdušnih, poštanskih, telegrafskih, radiografskih i drugih veza, a isto tako i prekid diplomatskih odnosa. Međutim, Savet bezbednosti često ne sprovodi odredbe glave VII, kao što se dešava kod arapsko-izraelskog sukoba. Savet je naredio Izraelu povlačenje sa Golanske visoravni u Siriji. Međutim, Izrael se uporno oglašavao o takve naredbe.⁵¹

Za vreme rata između Izraela i arapskih zemalja 1967. godine Savet bezbednosti je doneo nekoliko odluka kako bi nametnuo mir u Palestini, a 1977. godine zabranio je naoružavanje u Južnoafričkoj Republici, zbog rasne diskriminacije, a 1991. godine doneo odluku o zabrani isporuke oružija Jugoslaviji.

Ukoliko uvođenje privremenih mera ne da očekivane rezultate ili se pokažu kao nedovoljne Savet bezbednosti može preduzeti akciju vazduhoplovnim, pomorskim ili

---

⁵⁰Više o tome: član 33. Povelje Ujedinjenih nacija.

⁵¹Agostinho, Zacarias, *The United Nations and International peacekeeping*, London, 1966, p.152.

suvozemnim snagama koja je potrebna radi održavanja ili vaspostavljanja međunarodnog mira i bezbednosti. Takva akcija može uključiti demonstracije, blokadu i druge operacijevazduhoplovnim, pomorskim ili suvozemnim snagama članova Ujedinjenih nacija.⁵²

Preduzimanje vojne intervencije pod zastavom Ujedinjenih nacija je krajnja mera, koja nema alternative i predstavlja konsenzus vodećih svetskih sila u očuvanju mira, što se u istoriji međunarodnih odnosa nije često dešavalo. Jedna od takvih prvih intervencija usledila je na osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti 82 (1950) kojom je oružani napad snaga Severne Koreje na Južnu kvalifikovan kao povreda mira i naložen je prekid neprijateljstava i povlačenje snaga severnokorejske armije na 38. paralelu.⁵³

Savet bezbednosti je, potom, Rezolucijom 83⁵⁴ preporučio članicama Ujedinjenih nacija da Republici Koreji “pruže pomoć koja može biti nužna da bi se odbio oružani napad i ponovo uspostavili međunarodni mir i bezbednost u toj oblasti.”

Oružane snage pod patronatom Ujedinjenih nacija učestvovala su i u vojnoj akciji, po odluci Saveta bezbednosti iz 1990.godine, nakon invazije vojnih snaga Iraka na teritoriju Kuvajta. “ U tom slučaju Savet bezbednosti nije imao teškoće u primeni odredbe ovog člana, jer su SAD odobravale takvu akciju. Međutim, u isto vreme Savet je imao velike poteškoće u primeni vojne intervencije na osnovu odredaba članova 42 i 43, kako bi povratio mir na Bliskom Istoku.⁵⁵

---

⁵²Član 42. Povelje Ujedinjenih nacija.

⁵³Ova Rezolucija doneta je uz odsustvo predstavnika Sovjetskog Saveza, koji je bojkotovao rad u Savetu bezbednosti zalažući se da mesto stalne članice Saveta bezbednosti bude dodeljeno NR Kini, a ne Republici Kini koja je sve do 1971. godine bila stalna članica Saveta.

⁵⁴Rezolucija 83 (1950), usvojena je 27 juna 1950. godine.

⁵⁵Agostihno, Zacarias, *The United Nations and International peacekeeping*, London, 1966, p.152.

Pored osnovnih nadležnosti vezanih za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti Savet bezbednosti ovlašćen je na donošenje niza odluka u vezi sa izborima ili upravljanjem u procesu rada Organizacije ujedinjenih nacija. U okviru izbornih ovlašćenja Savet bezbednosti bira odvojeno i nezavisno zajedno sa Generalnom skupštinom sudije Međunarodnog suda pravde. U nizu drugih pitanja, koja su u nadležnosti Generalne skupštine Savet bezbednosti donosi preporuke, bez kojih nema konačne odluke Skupštine.

Savet bezbednosti daje preporuku Generalnoj skupštini na predlog prijema države u članstvo OUN, na odluku o suspenziji članskih prava, isključenju države iz članstva i donošenju odluke o izboru Generalnog sekretara. Savet bezbednosti kao izvršni organ vrši kontrolu nad starateljskim područjima i nad regionalnim sporazumima, a istovremeno je i garant izvršenja presuda Međunarodnog suda pravde ukoliko su strane u sporu odbile dobrovoljno izvršenje.

4.3. Komiteti Saveta bezbednosti

Savet bezbednosti može da osniva pomoćne organe potrebne za obavljanje njegovih zadataka.⁵⁶ Radi adekvatnog obavljanja poverenih poslova i ovlašćenja predviđenih Poveljom Savet osniva stalne i privremene komitete. U stalne komitete spadaju: Komitet vojnog štaba, kolektivnih mera i Stručni komitet.

Komitet vojnog štaba sačinjavaju načelnici štabova stalnih članova Saveta bezbednosti ili njihovi predstavnici. Komitet može da pozove zemlju koja je stalni član, a koja nije stalno predstavljena u Komitetu da mu se pridruži u slučaju da uspešno obavljanje zadataka Komiteta

---

⁵⁶Član 29. Povelje Ujedinjenih nacija

zahteva učešće toga člana u njegovom radu. Komitet vojnog štaba rukovodi oružanim snagama sa ciljem održanja međunarodnog mira i bezbednosti i za svoj rad odgovara Savetu bezbednosti.

Komitet za razoružanje čine svi članovi Saveta bezbednosti, a osnovni zadatak mu je da analizira predloge čiji su ciljevi razoružanje i ograničenje naoružanja i predlaže ove programe Savetu bezbednosti.

Komitet za prihvatanje novih članova sastoji se od svih članova Saveta i osnovan je 1946. godine. Osnovni zadatak mu je da analizira zahteve za učlanjenje u Ujedinjene nacije i potom podnosi izveštaj Savetu bezbednosti, na osnovu koga Savet daje ili ne zeleno svetlo Generalnoj skupštini.

Komitet za preduzimanje kolektivnih mera ima za zadatak da preporuči Savetu bezbednosti kolektivne mere.

Stručni komitet je sastavljen od grupe pravnika čiji je zadatak da pruža predloge i preporuke u vezi sa nadležnostima iz Povelje i koncipira pravila za preduzimanje mera.

Radi obavljanja aktuelnih, po pravilu, konkretnih zadataka Savet bezbednosti formira privremene, ad hoc komitete. Najčešće tu funkciju obavlja Komitet UN za sankcije i on ima zadatak da preduzima mere za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti ostvarivanjem pritiska na određenu državu radi prihvatanja odluke Saveta bezbednosti, a bez upotrebe primene sile.

Osnivanje Komiteta za sankcije omogućeno je na osnovu člana 28 Privremenih pravila postupka SB UN, koja predviđaju da se rezolucijom kojom se uvode sankcije mogu osnivati i navedeni komitete. Nadležnosti komiteta definisane su u samoj rezoluciji, uz obavezu komiteta

da nakon početka rada donese smernice u radu. Najznačajnije nadležnosti Komiteta za sankcije su:

- uspostavljanje liste lica ili entiteta prema kojima se sprovode sankcije;
- stavljanje na listu novih lica ili entiteta prema kriterijumima koji su definisani u samoj rezoluciji;
- delisting, odnosno njihovo skidanje sa liste, u slučajevima kada se utvrdi da su ispunjeni uslovi za to;
- nadgledanje sprovođenja restriktivnih mera u državama članicama;
- uključujući i zahtevanje izveštaja o sprovođenju sankcija.⁵⁷

U principu najviše se primenjuju ekonomske i druge kaznene mere kao sredstva koja se ne odnose na primenu vojne sile.

Kaznene mere ispoljavaju se kroz ekonomske i trgovinske zabrane i potpunu ili delimičnu ekonomsku blokadu, prekid železničkih, morskih, vazdušnih, poštanskih, radio i komunikacijskih veza sa državom koja se sankcioniše, diplomatske sankcije, blokiranje finansijskih sredstava u inostranim bankama, zabrane naoružavanja te zabrane ili ograničenja putovanja. U dosadašnjoj praksi primene posebno ekonomskih sankcija pogađale su u velikoj meri najšire stanovništvo, pa je zahtev međunarodne zajednice bio za striktnim preciziranjem mera i po mogućnosti individualnim targetiranjem političke elite koja treba da trpi tu vrstu međunarodnih sankcija.

Savet bezbednosti UN uvodi restriktivne mere na osnovu glave VII Povelje u formi rezolucija. U cilju uspostavljanja najbolje prakse uvođenja, kontrole i ukidanja sankcija Savet je usvojio Smernice o opštoj praksi za poboljšanje efektivnosti sankcija UN ((S/2006/997). Jasno

---

⁵⁷Kovačević D., Krga B., Odnovni elemente zakona o međunarodnim restriktivnim merama, Beograd, Vojno delo 3/2015, strana 160.

je da su sve države članice Ujedinjenih nacija u obavezi da sprovedu odluke Saveta bezbednosti, kojim se uvode restriktivne mere. “Način na koji će države članice pravno urediti primenu mera i njihovu implementaciju u nacionalni pravni sistem nije određen, s tim što one svakako treba da se sprovedu u duhu Povelje i osnovnih pravnih instituta i prakse UN u ovoj oblasti.”⁵⁸

4.6. Sednice i način glasanja

Operativni karakter Saveta bezbednosti i njegova izvršna ovlašćenja po najvažnijim pitanjima kolektivne bezbednosti obavezuju Savet bezbednosti da u svakom trenutku bude spreman na održavanje sednice. Otuda ne postoje ni utvrđeni termini za održavanje sednica, već se iste održavaju u skladu sa zahtevima koje nameću međunarodni problemi iz sfere nadležnosti Saveta. Ipak, postoji ograničenje, a to je da period između dve održane redovne sednice Saveta ne sme da bude duži od dve nedelje.

Akutni problem u međunarodnim odnosima koji prete međunarodnom miru i bezbednosti predmet su vanrednih sednica Saveta bezbednosti. Sednice Saveta bezbednosti održavaju se na osnovu zahteva država članica Ujedinjenih nacija, te na bazi inicijative ili poziva Generalnog sekretara kao prvog administrativca UN.

Svaka država članica Saveta bezbednosti ima, shodno načelu suverene jednakosti država članica UN, pravo na jedan glas. Za donošenje odluke o proceduralnim pitanjima potrebno je da glasa devet članica Saveta, nezavisno od činjenice da li su stalne ili nestalne članice. Takođe, “za usvajanje odluke o neproceduralnim pitanjima (o sadržini) neophodna je većina od devet potvrdnih glasova članova Saveta, uključujući potvrdne glasove svih pet stalnih članica.”⁵⁹

---

⁵⁸Kovačević D., Krga B., op.cit., strana 160.

⁵⁹Član 27 stav 3. Povelje Ujedinjenih nacija, Međunarodno javno pravo, zbirka dokumenata, Beogradski centar za ljudska prava, 2005, Beograd

Kada je reč o donošenju odluke o “svim ostalim pitanjima” odnosno o pitanjima koja se tiču sadržine, a ne procedure, prema članu 27 (3) Povelje negativan glas jedne stalne članice može sprečiti usvajanje predloga odluke koja je u Savetu dobila devet potvrđenih glasova, što je u literaturi i praksi poznato kao veto.⁶⁰

Negativan glas stalne članice Saveta bezbednosti UN prilikom glasanja o pojedinim neproceduralnim pitanjima rezultira neusvajanjem predložene odluke. Ovo pravilo, usvojeno na Konferenciji na Jalti kao politička formula, usvajanjem Povelje UN dobilo je i pravni legalitet. Zemlje pobednice u Drugom svetskom ratu na taj način su valorizovali svoje ratne zasluge i na taj način uvele i jezik sile u process odlučivanja u međunarodnim odnosima. Obrazloženje je pronađeno u lošoj praksi Društva naroda koji nije poznavao institut veta, a što je i osnovni uzrok izbijanja Drugog svetskog rata. Istovremeno, ono je narušilo osnovno pravilo Organizacije ujedinjenih nacija u procesu odlučivanja u Savetu bezbednosti, predviđeno članom 27 Povelje: ravnopravnost u glasanju i većinsko odlučivanje.

Ravnopravnost u glasanju ogleda se u pravilu da svaki član Saveta bezbednosti ima jedan glas.⁶¹ Ova odredba je, nema sumnje, odraz načela suverene jednakosti država članica Saveta. Ali se to ne može reći za utvrđeni status stalnih članica Saveta bezbednosti, kao ni njihovo ovlašćenje da u slučaju glasanja o suštinskim pitanjima njihov negativan glas ima snagu veta. Ipak, prema odredbama Povelje UN, predviđena su i neka neproceduralna pitanja koja ne podležu pravu veta. Jedno od njih je odredba člana 109 stav 1 Povelje koja predviđa “u cilju revizije ove Povelje može se održati Opšta konferencija članova Ujedinjenih nacija na dan i u mestu koji će utvrditi glasovima dve trećine članova Generalne skupštine i glasovima ma kojih sedam članova Saveta bezbednosti. Svaki član Ujedinjenih nacija na Konferenciji imaće jedan glas”.

Političko pozicioniranje stalnih članica kroz tzv. Formulu Jalte u Savetu bezbednosti zahvaljujući specifičnom trenutku međunarodnih odnosa, koju je karakterisala suprematija sile, preraslo je u kogentnu pravnu normu Povelje UN. Formalno pravna odbrana opravdanosti usvojene odredbe, sa jedne strane, brani se stavom da je Povelja od svih članica usvojena sa takvim rešenjem, kao izraz suvereno izražene volje zemalja članica Ujedinjenih nacija. I, sa

---

⁶⁰Sievers L., Daws S., op.cit.2014, p.297.

⁶¹Član 27. stav 1 Povelje Ujedinjenih nacija.

druge strane, mogućnosti stalnih članica da se i faktički obezbedi mir i bezbednost u svetu su iz perspektive funkcionalnosti i efektivnosti daleko veće nego drugih članica UN. Na taj način Velike sile izvršile su legalizaciju svoje pozicije u Organizaciji ujedinjenih nacija.

Legalizovana hegemonija je pravno osnovana dominacija određenih država između kojih postoji jedan oblik suverene jednakosti i koje deluju zajednički da bi ostvarile određene ciljeve u okviru međunarodnog poretka, a koja je saglasnošću ostalih država u sistemu prihvaćena odozdo.⁶²

Kada je reč o donošenju odluke o “svim ostalim pitanjima” odnosno pitanjima koja se tiču sadržine, a ne procedure, prema članu 27 (3) Povelje negativan glas jedne stalne članice može sprečiti usvajanje predloga odluke koja je u Savetu dobila devet potvrdnih glasova, što je u literaturi i praksi poznato kao veto.⁶³

Shvatajući značaj negativnog glasa stalne članice Saveta bezbednosti, koji može da blokira donošenje krucijalnih odluka za međunarodni mir i bezbednost, vrlo rano se nametnulo pitanje: da li uzdržanost od glasanja neke stalne članice ili njeno odsustvo sa sednice Saveta bezbednosti na kojoj se glasa o nekoj suštinskoj odluci, predstavlja smetnju za donošenje odluke koja ima potrebnu većinu od devet glasova (od čega i četiri glasa “za” stalnih članica).

Teoretičari međunarodnog prava su saglasni da se u praksi Saveta bezbednosti revidiralo pravilo člana 27 (3) Povelje i da uzdržavanje jedne ili više stalnih država članica Saveta od glasanja ne sprečava usvajanje odluke koja je dobila neophodan broj potvrdnih glasova. Uostalom, takav stav je zauzet nedugo posle usvajanja Povelje, a povodom Korejskog rata sredinom prošlog veka. Takav stav potvrdila je i sudska praksa Međunarodnog suda pravde.

Međunarodni sud pravde je u savetodavnom mišljenju 1971. godine potvrdio da je praksa Saveta potvrdila da su članovi Saveta, posebno stalni članovi: “dosledno i jednoobrazno tumačili praksu dobrovoljnog uzdržavanja stalnog člana tako da ne predstavlja smetnju usvajanju rezolucija. Uzdržavajući se član ne pokazuje da ima primedbu na usvajanje onoga što je

---

⁶²Simpson G., *Velike sile i odmetničke države: Neravnopravni suvereni u međunarodnom pravnom poretku*, 2006.

⁶³Sievers L., Daws S., *op.cit.* 2014, p297.

predloženo; da bi sprečio usvajanje rezolucije koja zahteva jednoglasnost stalnih članova dovoljno je da stalni član negativno glasa.⁶⁴

Iako u teoriji međunarodnog javnog prava institut odsustvovanja sa glasanja stalne članice Saveta pojedini autori na različite načine tumače zvanično tumačenje Saveta bezbednosti ide u smeru da se odsustvo sa glasanja izjednačava sa neizjašnjavanjem prisutnog predstavnika države stalne članice. Čini se da je ovo i logično rešenje, jer stalna članica ima pravo da prilikom glasanja o predlogu glasa “protiv” te na taj spreči donošenje odluke koja ne odgovara interesima zemlje koju predstavlja i praktično stavi veto na odluku Saveta bezbednosti.

Savet bezbednosti kao izvršni organ Ujedinjenih nacija svoje odluke donosi u skladu sa datim ovlašćenjima i ciljem da proizvede određene pravne posledice. Svakako da će u nekom spornom odnosu odluka Saveta bezbednosti imati negativne posledice za nekog od adresata i isti će imati razloga da odluku osporava ili poništi. Otuda se postavlja i praktično pitanje: da li postoji mehanizam sudske ili neke druge međunarodne kontrole kojim bi se odluke Saveta bezbednosti mogle osporiti i, u krajnjoj liniji, staviti van snage?

Ne postoji mogućnost da država članica UN pokrene postupak kontrole legalnosti odluke nekog od glavnih organa Organizacije, a prema tome ni odluka Saveta bezbednosti. Kako sudska kontrola legalnosti odluka Saveta bezbednosti nije moguća to ni Međunarodni sud pravde ne može poništiti odluku Saveta bezbednosti ili nekog drugog organa ili specijalizovane organizacije Ujedinjenih nacija.

Doduše, neka vrsta pravnog preispitivanja sumnjive odluke Saveta bezbednosti je ipak moguća. Naime, shodno odredbi člana 96 Povelje Ujedinjenih nacija, Generalna skupština ili Savet bezbednosti (kao i drugi organi Ujedinjenih nacija i specijalizovane agencije koje na to ovlasti Generalna skupština) mogu zatražiti od Međunarodnog suda pravde da savetodavno mišljenje o pravnom pitanju. Savetodavno mišljenje nema obavezujuću pravnu snagu i njime se sporna odluka ne poništava, ali ukoliko mišljenje Suda osporava pravnu valjanost odluke političko-praktična validnost mišljenja imaće snagu poništavajuće odluke Suda.

---

⁶⁴Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), Advisory Opinion 21 June 1971, para.22.

U sedam decenija dugoj praksi odlučivanja samo u jednom slučaju je Savet bezbednosti zatražio savetodavno mišljenje Suda o pravnim posledicama svoje odluke.⁶⁵

Poslednje dve decenije pažnju međunarodne pravne teorije, ali i političke javnosti izazvale su odluke Saveta bezbednosti o formiranju ad hoc krivičnih tribunala. Naime, svojim rezolucijama Savet bezbednosti po prvi put u istoriji doneo je odluke o osnivanju Haškog tribunal za bivšu SFR Jugoslaviju i Tribunal za Ruandu.

Navedene odluke Saveta bezbednosti osporavane su, čini se sa dosta argumenata. Prvo, Poveljom UN, niti drugim međunarodnim dokumentima Savet bezbednosti nije ovlašćen da osniva međunarodne sudove. Otuda je sporan pravni osnov za donošenje takvih odluka. Drugo, dosadašnja međunarodna pravosudna praksa pokazala je da su svi međunarodni sudovi osnivani od strane država članica međunarodne organizacije ili pak konferencije. U praksi se nikada nije desilo da izvršni organ međunarodne organizacije osniva sudsku instancu. Jer, država je jedini izvorni subjekat međunarodnog prava i samo ona može preneti svoje suvereno pravo kroz međunarodni ugovor na osnivanje međunarodnog sudskog organa. Takvu vrstu analogije možemo naći i u nacionalnim pravnim sistemima država u kojim samo zakonodavni organ može da na bazi zakona osniva pravosudne institucije.

5. REFORME SAVETA BEZBEDNOSTI

Organizacija ujedinjenih nacija stvorena je u završnoj godini Drugog svetskog rata od strane sila pobednica koje su osnivanjem međunarodne univerzalne i opšte organizacije svoju vojnu i političku dominaciju valorizovale i na internacionalno-pravnom planu. Tadašnja organizaciona šema Ujedinjenih nacija bila je proizvod konstalacije međunarodnih odnosa i članstva 50 država. U proteklih sedam decenija Ujedinjene nacije su sa promenljivim uspehom ostvarivale svoj osnovni zadatak – održavanje međunarodnog mira i bezbednosti. Štaviše,

---

⁶⁵ U slučaju savetodavnog mišljenja o pravnim posledicama produženog prisustva Južne Afrike u Namibiji (Jugozapadna Afrika) suprotno rezoluciji Saveta bezbednosti 276(1970). Videti C.J. Reports 1971, p.16.

kolektivni sistem bezbednosti je krajnje nedelotvoran ako se setimo sukoba u Vijetnamu, Avganistanu, Bliskom Istoku, Iraku, Kambodži, bivšoj SFR Jugoslaviji, Ruandi, Libiji, Siriji...

Danas kad govorimo o kolektivnoj bezbednosti, ne mislimo samo na velike međudržavne sukobe, već i na krvave građanske ratove, siromaštvo, glad, masovne bolesti, zagađenje okoline, širenje oružija za masovno uništenje, međunarodni terorizam itd.⁶⁶ I za sve to vreme, od 1945. godine do danas, Organizacija je pretrpela navedeno povećanje broja nestalnih članica u Savetu bezbednosti sa šest na deset (počev od 1966.) i zamenu jedne stalne članice Saveta bezbednosti drugom od 1971 godine.⁶⁷ Ostali predlozi za reformu Ujedinjenih nacija, a posebno Saveta bezbednosti nisu postigli potrebni konsenzus svetske zajednice.

Obzirom na vojne sukobe koji su obeležili period Hladnog rata, kraj XX veka i početak trećeg milenijuma jasno je da je reforma Saveta bezbednosti čiji je temeljni zadatak očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti najprioritetniji zadatak. Najveće kontroverze izazivaju poslednjih decenija dva rešenja.

Prvo je vezano za broji sastav stalnih članica Saveta bezbednosti. Odlučujući kriterijum za određivanje stalne članice Saveta bio je vojni potencijal i doprinos države pobedi nad nacističkom koalicijom. Posle nekoliko decenija broj država članica UN povećao se bezmalo četiri puta, međunarodni odnosi dobili nove dimenzije, a geografska zastupljenost pojedinih kontinenata ostala na 1945. godini.

A, u međuvremenu su neke zemlje izgubile na važnosti (ovde se misli na Ujedinjeno Kraljevstvo i Francusku), a druge su postale svetske sile i prevazišle ih.⁶⁸ Prema službenim podacima Japan i Nemačka kao druga i treća svetska ekonomija po veličini za razdoblje od 2004. do 2006. su učestvovali sa 19,46% tj. 8,62% doprinosa u celokupnom budžetu Ujedinjenih nacija dok su izdvajanja Francuske 6,03%, Ujedinjenog Kraljevstva 6,12%, Kine 2,05% i Ruske Federacije 1,1%. Sa druge strane pojavile su se države poput Indije, Indonezije, Pakistana i Brazila čije populacije zajedno predstavljaju gotovo jednu trećinu celokupnog svetskog

⁶⁶Vidi: Verhoven, S., The UN High-level Panel Report and Proposed institutional reform of the UN, International law forum, sv.7, 2005-II, str.101

⁶⁷Republiku Kinu na mestu stalne članice Saveta bezbednosti zamenila je Narodna Republika Kina.

⁶⁸Vidi: Blum, Y.Z., Proposals for UN Security Council reform, American journal of international law, sv.99, 2005-III, str.636

stanovništva, dok njihovi vojnici danas čine većinu u mirovnim snagama Ujedinjenih nacija koje su razasute širom sveta sa zadatkom održavanja međunarodnog mira i bezbednosti.⁶⁹

Navedene zemlje sa obzirom na demografski potencijal, ekonomsku snagu svoje privrede, doprinos u mirovnim snagama UN i neadekvatnu i nepravičnu geografsku zastupljenost kontinenta na kom se nalaze u Savetu bezbednosti sa dosta argumenata traže adekvatno učešće u Savetu bezbednosti. Njima treba dodati i Egipat, Nigeriju i Južnoafričku Republiku, države iz Afrike, kao i Brazil kao najveću i ekonomski najsnažniju državu Latinske Amerike, koje nemaju svog predstavnika među stalnim članicama Saveta bezbednosti.

Upravo zbog toga za Savet bezbednosti se može reći da danas nema više potrebni kredibilitet, legitimnost i reprezentativnost koji su potrebni za donošenje i sprovođenje ključnih odluka.⁷⁰

Ni u vreme usvajanja Povelje UN, a pogotovo ne danas sastav stalnih članica Saveta bezbednosti ne odgovara demokratskim izbornim standardima. Severna Amerika i Azija imaju po jednog stalnog predstavnika u Savetu bezbednosti (SAD i Kina), Evropa ima tri (Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i Rusija), dok Afrika, Latinska Amerika i Australija nemaju nijednog.

Reforma Ujedinjenih nacija, a i Saveta bezbednosti odavno je u fokusu međunarodne zajednice, ali do kompromisa u promena u strateškom domenu teško dolazi. Jedan od predloga predviđa povećanje članstva Saveta bezbednosti na 24 države. Prema tom predlogu sadašnjih pet stalnih članica bilo bi uvećano za dodatnih šest novih stalnih država Saveta, ali one ne bi imale pravo veta. Od šest novih stalnih članica, po jedna bi pripala državi iz Evrope i Amerike, a po dve zemljama Azije i Afrike. Od trinaest nestalnih mesta država članica, Evropa bi dobila dva, Azija tri a Azija i Amerika po četiri mesta.

Drugi model reforme Saveta bezbednosti takođe predviđa proširenje na 24 člana, ali bez uvođenja novih stalnih članica. Proširenje bi obuhvatalo uvođenje osam polustalnih država članica, koje ne bi imale pravo veta, a birale bi se na četiri godine sa mogućnošću reizbora. Po tom modelu umesto dosadašnjih deset u Savetu bi bilo 11 nestalnih članica.

---

⁶⁹Op.cit. str.638.

⁷⁰Vidi: Blum, op. cit.str. 633-634.

Pored ova dva predloga postoji i nekoliko drugih koje podržavaju zemlje koje, naravno, za to imaju sopstveni interes. U opticaju je i predlog Kipra za koji mnogi diplomati veruju da bi mogao dobiti potrebnu većinu. Prema ovom predlogu Savet bezbednosti bi bio proširen na 22 člana. Sedam novih mesta bi se raspodelilo tako da dva mesta pripadnu Africi, dva Aziji, jedno Latinskoj Americi i karipskim državama, jedno istočnoevropskim i jedno zapadnoevropskim državama. Predlog Kipra ne predviđa stalna mesta, već polustalna mesta, gde bi države svakih pet godina imale mogućnost ponovno biti izabrane.⁷¹

Reakcije posebno stalnih članica Saveta bezbednosti su, zavisno od sopstvenih interesa, različite, ali i sa negativnim predznakom. Mnoge zemlje, uključujući i Sjedinjene Države, se protive proširenju Saveta bezbednosti. Kina se otvoreno protivi predlogu da Japan postane stalna članica, a afričke zemlje se protive predlogu za uvođenje polustalnih članica Saveta. Brazil, Indija, Japan i Nemačka otvoreno podržavaju predlog koji podrazumeva uvođenje šest novih stalnih mesta u Savetu, jer su one i glavni kandidati za stalne članice.

Iz statusa stalnih članica Saveta generira i najproblematičniji problem reforme, ali i konceptualna mina Ujedinjenih nacija – pravo veta. Suverena jednakost i ravnopravnost velikih i malih država članica je temeljni princip Ujedinjenih nacija.

Teško se može govoriti o ravnopravnosti, suverenoj jednakosti i toliko spominjanoj demokraciji kad mišljenje jedne stalne članice Vijeća sigurnosti vrijedi više nego mišljenja preostalih 188 (primedba autora) država članica koje nemaju stalno mjesto u Vijeću sigurnosti. Tvrdnje da je to potrebno radi održavanja međunarodnog mira i sigurnosti dobile su svoj odgovor u svega pedesetak godina od osnivanja Ujedinjenih naroda (“hladni rat”, Bliski Istok, Vijetnam, Kambodža, Afganistan, bivša Jugoslavija, Ruanda i Irak, gdje su stalne članice svojom suprotstavljenom politikom i upotrebom veta sprječavale rad Vijeća u obavljanju njegovih temeljnih funkcija i time omogućavale svoje, ali i tuđe krvave pohode koji su rezultirali milijunima mrtvih, ranjenih i raseljenih osoba).⁷² Spisku oružanih sukoba treba dodati i Libiju, Siriju, Jemen kao deo projekta demokratskih promena poznat kao “arapsko proleće”.

---

⁷¹Više: Runjić LJ., Reforma Ujedinjenih naroda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.59, No.4, 2008. str. 723-724.

⁷²Više: Runjić LJ., Reforma Ujedinjenih naroda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.59, No.4, 2008. str. 724.

Reforma Saveta bezbednosti UN, ipak, glavne oponente ima u stalnim članicama Saveta. Proširenjem broja stalnih članica ili, pak, ukidanja veta smanjuju se ili ograničavaju nadležnosti “velikih sila”. Sa druge strane, legalnost postupka izmene Povelje pretpostavlja politički konsenzus stalnih članica jer “izmene i dopune ove Povelje stupaju na snagu za sve članova Ujedinjenih nacija kad ih usvoje dve trećine članova Generalne skupštine i kada ih, saglasno njihovom ustavnom postupku, ratifikuju dve trećine članova Ujedinjenih nacija, uključujući i sve stalne članove Saveta bezbednosti.⁷³

Pritom treba imati u vidu da se sve države članice UN ne slažu sa rekonfiguracijom i dodelom prava veta novim državama članicama.

One naglašavanju važnost reprezentativnosti i legitimnosti Saveta bezbednosti koje treba biti efikasno za rešavanje izazova današnjeg sveta. Zbog toga se one protive proširenju prava veta na nove stalne članice, jer smatraju da ako postoji Savet bezbednosti s jedanaest veta, onda zasigurno nikakva odluka u njemu neće biti doneta.⁷⁴

Svakako da je to pragmatično rezonovanje, ali je teoretski reprezentativnost, legitimitet i demokratičnost Ujedinjenih nacija, kao svetske organizacije više nego upitna, a posebno ključnog organa Saveta bezbednosti.

Samo tako Savet bezbednosti će biti sposobno kvalitetno i efikasno odgovoriti na rastuće izazove i pretrpe XXI veka. U slučaju izostanka reforme Saveta bezbednosti agonija Ujedinjenih nacija će se nastaviti, jer će im se na čelu nalaziti organ koji neće predstavljati celokupnu svetsku zajednicu niti će odgovorati aktuelnoj geopolitičkoj situaciji što će dovesti u pitanje verodostojnost i legitimnost njegovih odluka. Zato su u pravu svi oni koji kažu da će se uprkos Povelji koja u svojoj preambuli govori: “Mi, narodi Ujedinjenih nacija...”, teško pripisati odluke Saveta bezbednosti međunarodnoj zajednici kad 15 članica Saveta predstavlja tek 8 procenata celokupnog članstva Ujedinjenih nacija.⁷⁵

Ipak svi pokušaji reforme Ujedinjenih nacija nisu bili bez rezultata. Tako je Komisija za ljudska prava, koja nije odgovorila zahtevima Generalne skupštine, zamenjena novim organom

⁷³Član 108 Povelje UN.

⁷⁴Vidi: Fijakowski, A. (ed.), *International Institutional Reform-2005 Hague Joint Conference on Contemporary Issues of International Law*, str.175.

⁷⁵ Vidi: Giegerich, Th., *A fork in the road: constitutional challenges, chances and lacunae of UN reform*, *German yearbook of international law*, sv.48, 2005, str.43.

Savetom za ljudska prava. Generalna skupština je odluku o osnivanju Saveta za ljudska prava donela 2006. godine, a ovaj organ čini 47 država članica koje se biraju na trogodišnji mandat.

Korak ka reformisanju Saveta bezbednosti napravljen je osnivanjem Komisije za izgradnju mira, koja je osnovana rezolucijom Saveta bezbednosti⁷⁶ i Generalne skupštine⁷⁷. U sastav Komisije za izgradnju mira ulazi po sedam članica Saveta bezbednosti sa stalnim članicama, Ekonomsko – socijalnog veća i Generalne skupštine, a po pet članica pripada državama koje najviše finansijski doprinose UN i zemljama koje najviše sudeluju u mirovnim snagama Ujedinjenih nacija. Osnovna delatnost 31 članice Komisije za izgradnju mira je pružanje finansijske i svake druge pomoći na uspostavljanju demokratskih institucija zemljama koje su izašle iz sukoba. Radi uspešnog ostvarivanja zadataka Komisije osnovani su i Fond za izgradnju mira sa ciljem organizovanog prikupljanja potrebnih finansijskih sredstava i Biro za podršku izgradnji mira koji treba da obavlja administrativno stručne poslove za Komisiju i Fond.

---

⁷⁶ Savet bezbednosti je odlučio o osnivanju Komisije za izgradnju mira Rezolucijom 1645, UN Doc S/RES/1645(2005).

⁷⁷ Generalna skupština je odlučila o osnivanju Komisije za izgradnju mira Rezolucijom 60/180, UN Doc A/RES/60/180(2005).

Zaključna razmatranja

Organizacija ujedinjenih nacija je međunarodna univerzalna i opšta organizacija koja je nastala na integrisanoj ideji antifašističke borbe saveznika protiv pošasti nacizma i fašizma u Drugom svetskom ratu. Osnovana je Poveljom kao multilateralnim sporazumom sa prevashodnim ciljem da sačuva mir i bezbednost u svetu. Svoju delatnost Ujedinjene nacije obavljaju preko šest glavnih i niza pomoćnih stalnih i ad hoc organa, od kojih najznačajnije mesto pripada Generalnoj skupštini i Savetu bezbednosti.

U nomenklaturi glavnih organa, obzirom na delokrug nadležnosti i karakter obaveznosti odluka posebno mesto pripada Savetu bezbednosti. Dok je Generalna skupština koncipirana kao plenarni organ sa najširim demokratskim kapacitetom i opštim nadležnostima u kom države članice imaju jednaka prava u procesu odlučivanja, Savet bezbednosti je, prema Povelji, organ operativnog i izvršnog karaktera kome su poverene specijalizovane i ograničene ingerencije održavanja međunarodnog mira i bezbednosti, ali i pravo donošenja obavezujućih odluka.

Normativna definicija, sastav i nadležnosti glavnih organa Ujedinjenih nacija koncipirane su na iskustvima rada Društva naroda i političke konstalacije međunarodnih odnosa pred kraj Drugog svetskog rata. Vojne kompetencije i doprinos pobjedi saveznika opredelili su status SAD, SSSR-a, Kine, Velike Britanije i Francuske kao stalnih članica Saveta bezbednosti, a kroz tzv. Jalta formulu dobile su i pravo veta na donošenje meritornih odluka Saveta. U vreme usvajanja Povelje UN pored pet stalnih članica u sastav Saveta ušlo je i šest nestalnih po pravičnoj geografskoj raspodeli, što je odgovaralo broju država članica UN toga vremena, te demografskoj, geopolitičkoj, vojnoj i ekonomskoj slici sveta.

Promene u međunarodnim odnosima u prve dve posleratne decenije, kada je primljeno u članstvo UN preko šezdeset država, dovele su do proširenja nestalnih članica Saveta bezbednosti sa šest na deset. Takođe rezolucijom Generalne skupštine UN, ali od 1971. godine ispravljena je dugogodišnja nepravda i umesto Republike Kine stalna članica Saveta bezbednosti postala je Narodna republika Kina, država sa preko milijardu stanovnika. Raspadom Sovjetskog Saveza mesto pravnog sukcesora preuzela je Ruska Federacija.

Međutim, davanje statusa stalne članice Saveta bezbednosti i, u skladu sa tim, prava veta prilikom odlučivanja narušilo je osnovno pravilo Ujedinjenih nacija: ravnopravnost u glasanju i većinsko odlučivanje. Na taj način legalizovana je heremonija i narušena suverena jednakost država u međunarodnom poretku. Problemi u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti vezani za delotvornost odluka Saveta bezbednosti, koje su uvek donošene na bazi sopstvenih interesa stalnih članica, manifestovali su se sukobima u Vijatnamu, Avganistanu, Bliskom Istoku, Iraku, Ruandi, Libiji, Siriji... I to uprkos činjenici da u cilju uspostavljanja mira Savet bezbednosti pored mirnog rešavanja sporova može da preduzme i oružana dejstva protiv države koja narušava mir i bezbednost u svetu.

Potrebu za reformisanjem Ujedinjenih nacija, a posebno sistema kolektivne bezbednosti koji je u rukama Saveta bezbednosti, diktiraju pored promena u međunarodnim odnosima i sadašnjih 193 države članice Ujedinjenih nacija, umesto pedeset osnivača 1945 godine.

Niz novih država, poput Indije, Indonezije, Pakistana, Brazila, Japana, Nemačke, Nigerije, Južnoafričke Republike i drugih traži status stalne članice Saveta i promenu sistema odlučivanja. Navedene zemlje ističu svoj demografski potencijal, ekonomsku snagu svoje privrede, svoj doprinos miru i nepravičnu geografsku rastupljenost kontinenata u Savetu bezbednosti. Na bazi iznetih argumenata većinsko uverenje članica Ujedinjenih nacija je da Savet bezbednosti nema više potrebni kredibilitet, legitimnost i reprezentativnost koji su potrebni za donošenje i sprovođenje ključnih odluka, posebno u domenu sistema kolektivne bezbednosti.

Reforma Ujedinjenih nacija, a posebno Saveta bezbednosti, je predmet rasprava u međunarodnoj zajednici. Kompromis, međutim, predviđa i verovatnu promenu sistema odlučivanja, do kog neće doći bez političkog i pravnog konsenzusa pet stalnih članica Saveta bezbednosti.

Literatura

1. Agostinho, Zacarias, *The United Nations and International peacekeeping*, London, 1966. godina.
2. Avramović, N., *Međunarodno javno pravo*, MCOPS Centar, Niš, 2012 godina.
3. Blum, Y.Z., *Proposals for UN Security Council reform*, *American journal of international law*.sv.99, 2005-III.
4. Degan, Dj., *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2006. godina.
5. Fijakowski, A. (ed.), *International Institutional Reform-2005 Hague Joint Conference on Contemporary Issues of International Law*.
6. Giegerich, Th., *A fork in the road: constitutional challenges, chances and lacunae of UN reform*, *German yearbook of international law*, sv.48, 2005.
7. Kovačević D.,Krga B., *Odnovni elementi zakona o međunarodnim restriktivnim merama*, Beograd, *Vojno delo* 3/2015.
8. Kreća, M., *Međunarodno javno pravo* , četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet, Beograd, 2010. godina.
9. Krivokapić, B., *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Službeni glasnik 2010.
10. *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, *Advisory Opinion* 21 June 1971, para.22.
11. Nothedge, F.S., *The League of Nations: Its Life and Times (1920-1946)*, New York, 1986, p.90-91.
12. *Povelja Ujedinjenih nacija*, Službeni list DFJ br. 69/45 (u nastavku Povelja UN), Milanović M., Hadži Vidanović V., *Međunarodno javno pravo – zbirka dokumenata*, 2005.
13. Račić, O., Dimitrijević, V., *Međunarodna organizacija*, četvrto izdanje, Beograd, 1988. godina.

14. Runjić LJ., Reforma Ujedinjenih naroda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.59, No.4, 2008. str. 723-724.
15. Seratlić, K.K., Organizacija ujedinjenih nacija (3), SRBski FBReporter, objavljeno 11.07.2017.preuzeto sa <https://facebookreporter.org/2017/07/11/kommen-kolja-seratlic-organizacija-ujedinjenih-nacija-3>
16. Simpson G., Velike sile i odmetničke države: Neravnopravni suvereni u međunarodnom pravnom poretku, 2006
17. Sivers.,L.,Daws S., The Procedureof the UN Security Council 4. Ed.2014, p.127.
18. Statut Međunarodnog suda pravde, Milanović M., Hadži Vidanović V., Međunarodno javno pravo – zbirka dokumenata, 2005.
19. Tamim, G. M, Organizacija ujedinjenih nacija i potreba reforme, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, 2015. godina.
20. Verhoven, S., The UN High-level Panel Report and Proposed institutional reform of the UN, International law forum, sv.7, 2005-II.
21. https://sh.wikipedia.org/wiki/Generalni_sekretar_Ujedinjenih_naroda
22. https://sh.wikipedia.org/wiki/Države_članice_Ujedinjenih_naroda